

Aktivitets- og mødesteder
for veteraner og pårørende
i områdefornyelsernes kulturhuse

Evaluering og erfaringer fra fire forsøgsprojekter
med integration af veteraner i kulturhuse

Aktivitets- og mødested for veteraner og pårørende i områdefornyelsernes kulturhuse

Evaluering og erfaringer fra fire forsøgsprojekter med integration af veteraner i kulturhuse

Evalueringen er udarbejdet af Kuben Management for Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsen

Redaktion og layout: Kuben Management

Fotos: Kuben Management, hvis ikke andet er angivet.

For- og bagsidefoto: Sara Skytte, Forsvarsgalleriet.dk

Udgivet i august 2019

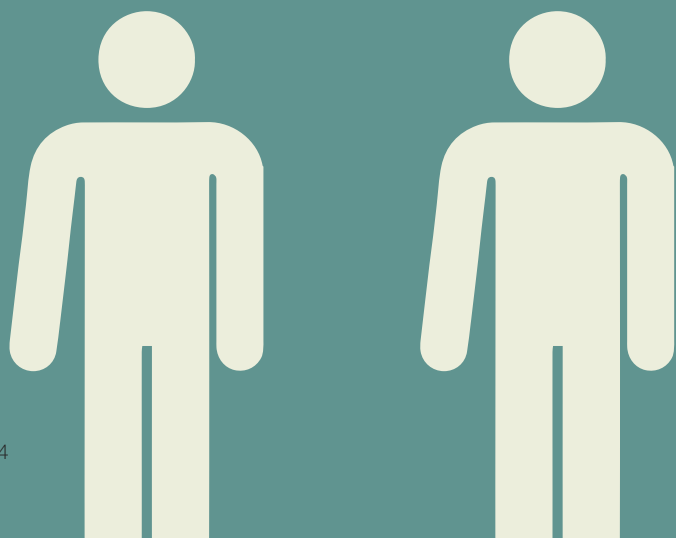
KUBEN
MANAGEMENT

 Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsen
Danish Transport, Construction and Housing Authority

INDHOLDSFORTEGNELSE

Introduktion	s. 5
Bag om veteransagen	s. 7
Om evalueringsforløbet og metoden bag	s. 8
Opsamling på tværs og anbefalinger til handlinger	s. 10
Veteraner og andre interessenter	s. 12
Aktiviteter og indhold	s. 14
De fysiske rammer	s. 16
Organisering, drift og samarbejder	s. 18
Evalueringer af forsøgsprojekterne	s. 20
Faaborg-Midtfyn Kommune: Veteranfællesskabet Camp Pol	s. 22
Fredericia Kommune: Veteraner som ressource i fællesskabet	s. 29
Thisted Kommune: Hånd i hånd - aktivitets- og mødested for veteraner	s. 36
Skive Kommune: Veteran Café Skive	s. 42

”Vi havde nok troet, at vi skulle ud og lave en masse aktiviteter, holde foredrag, vise film og alt muligt. Og det vi lærte i løbet af det første halve år var, at det var ikke det, veteranerne ønskede. De ønskede at komme her op i caféen og kunne lukke døren og snakke med hinanden om deres oplevelser (...) Og nu som tiden er gået, er døren gået op og de snakker og involverer sig mere med de andre, der kommer i huset.”

Introduktion

Det tidligere Udlændinge-, Integrations- og Boligministerium inviterede i 2016 kommuner med igangværende områdefornyelser til at undersøge, udvikle og afprøve, hvordan aktivitets- og mødesteder for veteraner og deres pårørende kan integreres i eksisterende eller nyetablerede kulturhuse i kommunernes områdefornyelse.

Det særlige ved dette initiativ er, at det bygger bro mellem to felter, der hidtil ikke har været i berøring med hinanden – tilbud til veteraner og områdefornyelser. I dag er veteranernes primære aktivitets- og mødested bl.a. KFUM's soldaterrekreationer og en række private initiativer i form af bl.a. veterancafeer og veteranhjem. Med et samarbejde mellem veteraner, veteranorganisationer og kommuners områdefornyelser, har det været hensigten at åbne op for en bedre integration af veteranerne i deres lokalområder. Det er en ny og udfordrende opgave for kommunerne at udvikle projekter for og sammen med en målgruppe, som for de fleste kommuner er helt ny. En målgruppe, som aldrig tidligere har været involveret i områdefornyelser i Danmark.

Målet med forsøget har været at undersøge, hvordan kulturhuse i områdefornyelsen kan bidrage til etablering af flere aktivitets- og mødesteder for veteraner og pårørende samt hvordan det kan supplere de allerede etablerede tilbud til veteraner ved at tilbyde kulturelle og sociale aktiviteter, lokaler og eventuelt udefaciliteter i forbindelse med kulturhuse.

Kuben Management er blevet bedt om at gennemføre et evalueringsforløb, der skal evaluere de fire forsøgsprojekter med henblik på at opsamle viden og erfaringer om både veteraner og pårørende som målgruppe og om kulturhuse som aktivitets- og mødested for denne gruppe.

Nærværende rapport samler op på erfaringerne fra forsøgsprojekterne og giver god råd til, hvordan kommuner i fremtiden kan gribe arbejdet med veteraner an i fremtiden. Forsøgsprojekterne skal fungere som inspiration for andre kommuner i arbejdet med veteraner eller andre lignende målgrupper som en del af nuværende og fremtidige områdefornyelser. Og det skal inspirere til at skabe rammer for en helt ny målgruppe, der kan bidrage med ressourcer og dermed skabe gode muligheder for synergier med de øvrige indsatser i områdefornyelserne.

God læselyst!

Læsevejledning

Publikationen er bygget op i tre overordnede dele. Den første del giver en introduktion til veteransagen og forsøgsprojektet og den beskriver formålet med og metoden bag evalueringsforløbet.

Anden del er en opsummering af de erfaringer, der er gjort på tværs af forsøgsprojekterne. Indledningsvist er der konkrete læringspunkter fra projekterne og anbefalinger til andre, der ønsker at udvikle mødesteder med lokale veteraner. Erfaringerne tager afsæt i fire emner: brugere, aktiviteter, de fysiske rammer og organisering.

I tredje del evalueres de enkelte forsøgsprojekter med afsæt i en række evalueringsmål, der er fastsat i samarbejde mellem projekterne og Kuben Management.

Hvad er områdefornyelse?

Områdefornyelse er en helhedsorienteret fornyelse af nedslidte og problemramte byområder, der er udpeget til byomdannelsesområder, og som ikke umiddelbart kan omdannes på markedsvilkår.

Områdefornyelse er en planlægnings- og anlægsproces, der forsøger at opgradere et helt kvarter, skabe samlingssteder og forbedre områdets omdømme gennem en bred indsats, hvori der også kan indgå sociale og kulturelle tiltag.

Forsøg og udvikling i byfornyelsen?

Der er mulighed for at igangsætte forsøgs- og udviklingsprojekter under byfornyelsesloven, der kan udvikle byfornyelsesområdet. Målet med forsøgsmidlerne er, at der stadig sker metodeudvikling og afprøvning af nye, innovative indsatser, som fremmer udviklingen af vores byer og boliger.

Alle forsøgsprojekter kan findes på byfornyelsesdatabasen.dk

Bag om veteransagen i Danmark

Indtil opløsningen af Jugoslavien i starten af 1990'erne havde danske styrker deltaget i fredsbevarende missioner, f.eks. på Cypern. Siden starten af 1990'erne og med Danmarks tilstedeværelse i blandt andet Eksjugoslavien, Irak og Afghanistan, ændrede missionernes karakter sig til også at være fredsskabende. Det har betydet flere udsendte og missioner af hårdere karakter.

Det er blandt andet noget af baggrunden for, at regeringen i 2010 igangsatte arbejdet med veteransagen med lanceringen af den første veteranpolitik. Veteranpolitikken beskriver 19 initiativer, der på forskellig vis skal sikre støtte og anerkendelse til veteranerne og deres pårørende. Veteranpolitikken blev startskuddet til en rivende udvikling i indsatsen over for veteraner og pårørende.

Med veteranpolitikken blev der også igangsat en systematisk registrering af veteraner i Danmark, bl.a. ved indførelse af Veterankortet. På den måde har man fået et større overblik over, hvor mange veteraner, der findes rundt om i de danske kommuner. Ifølge Forsvarsministeriets Personalestyrelse er der i Danmark registreret ca. 33.000 veteraner, som har været udsendt på mindst én international mission siden 1992 til i dag.

Ud over Forsvarets veteraner har forsøgsprojekterne også været rettet mod andre udsendte, som politibetjente, sundhedspersonale, beredskabskorpset, nødhjælpsarbejdere m.v. Der er ingen opgørelse over, hvor mange det drejer sig om, ligesom der heller ingen opgørelse er over, hvor mange pårørende, der er til veteraner i Danmark. Men det er en stor gruppe med forskellige behov, der tæller både forældre, kærester, ægtefæller, børn m.m.

Veterancenteret i Ringsted, der blev etableret i 2011 som ét af de 19 initiativer, spiller en stor rolle i det øgede fokus på veteransagen. Veterancenteret har til formål at koordinere forsvarrets indsats og støttetilbud til veteraner og pårørende. Desuden er mange lokale som nationale foreninger samt aktivitets-, støtte- og behandlingstilbud skudt op rundt om i landet de senere år.

Forsøgsprojekterne i erfaringsopsamlingen bygger videre på netop disse erfaringer, hvor man i samarbejdet mellem veteraner, veteranorganisationer og kommuners områdefornyelser, styrker integrationen af veteranerne i deres lokalområder.

Om evalueringsforløbet

I december 2016 fik fire kommuner tilsagn om støtte til at udføre et forsøgsprojekt i forbindelse med deres områdefornyelse. De fire forsøgsprojekter udføres i Skive Kommune, Thisted Kommune, Fredericia Kommune og Faaborg-Midtfyn Kommune. Forsøgsprojektet i Thisted Kommune er som det eneste afsluttet, mens de øvrige afsluttes i løbet af 2019.

Formålet med forsøgsprojekterne har været at undersøge, udvikle og afprøve, hvordan aktivitets- og mødesteder for veteraner og deres pårørende kan integreres i eksisterende eller nyetablerede kulturhuse i områdefornyelsen. Desuden har det været at undersøge, hvordan kulturhuse i områdefornyelsen kan bidrage til etablering af flere aktivitets- og mødesteder for veteraner og pårørende som et supplement til de allerede etablerede tilbud til veteraner ved at tilbyde kulturelle og sociale aktiviteter, lokaler og eventuelt udefaciliteter i forbindelse med kulturhuse.

Der er fastlagt et evalueringsforløb i forbindelse med forsøgsprojektet, der skal evaluere de fire forsøgsprojekters arbejde med henblik på at opsamle viden og erfaringer om veteraner og pårørende som målgruppe og kulturhuse som aktivitets- og mødested. Kuben Management er ansvarlig for denne evaluering, der er gennemført sammen med projektlederne, styregrupperne og forskellige brugere i hvert forsøgsprojekt.

Formålet med evalueringsforløbet har været at:

- **Afklare ambitioner for hvert forsøgsprojekt**, som sikrer fælles retning i tilrettelæggelsen og udførelsen af de enkelte forsøgsprojekter blandt de involverede parter.
- **Opsamle viden om veteraner** som målgruppe og arbejdet med dem i områdefornyelserne, først og fremmest for at identificere potentialerne i at etablere lignende møde- og aktivitetssteder i andre kommuner og områdefornyelser. Det er en viden der også er relevant i flere sammenhænge end kun områdefornyelsen.
- **Opsamle erfaringer fra arbejdet med målgrupper i områdefornyelserne** og identificere om denne tilgang til at inddrage specifikke grupper af mennesker er relevant og værdiskabende i områdefornyelsernes arbejde.

Metoden bag evalueringsforløbet

Evalueringen er udført med udgangspunkt i en række evalueringsmål, der er fastsat i samarbejde mellem Kuben Management og de enkelte projekters styregrupper.

De fire forsøgsprojekter er evalueret som aktivitets- og mødested for veteraner og pårørende i kulturhuse, herunder hvordan samspillet mellem de fysiske rammer og sociale liv fungerer.

I forbindelse med evalueringen er der indsamlet baggrundsviden og dernæst er de fire forsøgsprojekter besøgt. Alle steder er der foretaget en grundig gennemgang af de fysiske omgivelser og et uddybende kvalitativt interview med repræsentanter fra forsøgsprojekternes styregruppe samt veteraner og andre brugere af huset.

Der er opstillet en række delmål med konkrete succeskriterier for forsøgsprojekterne, der relaterer sig til de fysiske indsatser og andre, der relaterer sig til det sociale. De er udarbejdet ved at anvende SMART-modellen, dvs. at et mål skal være specifikt, målbart, accepteret, realistisk og tidsafgrænset, for på den måde at gøre dem målbare og konkrete parametre for projekternes indsats og forventede resultater og effekter.

Evalueringmålene er ikke 'hårde' succeskriterier, der skal opfyldes for tilsagnet om støtte. De har været vejledende, ambitionssættende og gjort målbare, så det har været klart for alle, hvad der arbejdedes hen imod. I flere af forsøgsprojekterne er der mål (indikatorer), der af forskellige årsager ikke er nået. I nogle tilfælde har målgruppen ændret sig, andre har det været svært at få kontaktoplysninger på veteraner, og ved enkelte har styregruppen og evaluatør (Kuben Management) ganske enkelt været for ambitiøse.

Anbefalinger

til integration af

veteraner i kulturhuse

Det følgende er en tværgående opsamling af erfaringerne fra de fire forsøgsprojekter. Evalueringsmålene og succeskriterierne for projekterne har været forskellige, men har alle relateret sig til brugere, aktiviteter, fysiske rammer og en bæredygtig organisering.

Udover selve erfaringsopsamlingen giver de følgende sider inspiration til og viden om, hvordan man som kommune selv kan arbejde med lignende veteranprojekter i samarbejde med lokale borgere, interessenter, veteraner og pårørende. På næste side er opsummeret anbefalingerne fra de følgende sider.

Anbefalinger kort fortalt

Veteraner og andre interessenter

- Inddrag veteraner tidligt i projektet for at sikre ejerskab.
- Afklar behovet hos målgruppen med det lokale opland af veteraner, pårørende og interessenter gennem dialog.
- Involver de frivillige ressourcer og samarbejd med foreningslivet.
- Vær opmærksom på veteranernes forskelligheder.
- Vær særlig opmærksom på yngre veteraners behov og ønsker.
- Afsæt tid og ressourcer til at nå ud til lokale veteraner.
- Overvej om der kan bruges lokale veteraner som "ambassadører".

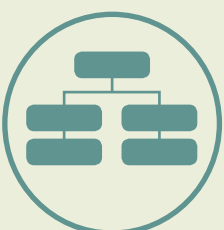
Aktiviteter og indhold

- Byg aktivitetsindholdet op sammen med veteranerne, de pårørende og frivillige.
- Aktiviteter skal være trygge og udfordrende på samme tid.
- Skab et mix af faste og tilbagevendende arrangementer (f.eks. caféaftener og kajakture).
- Lav værksteder og aktiviteter med plads til at fordybe sig.
- Skab sammenhæng til øvrige brugere og lokalsamfund.

De fysiske rammer

- Sæt tid af til grundig dialog.
- Inddrag veteraner i dialog om udformningen af lokaler og indretning.
- Tag højde for ønsker om rum, der skaber ro.
- Vær opmærksom på veteraners behov for rumligt overblik og tryghed.
- Skab fleksible rum.
- Overvej mulighed både inde og ude.

Organisering, drift og samarbejder

- Overvej hvordan pårørende og frivillige bliver integreret i driften.
- Opbyg kompetencer hos frivillige og veteraner.
- Bred ejerskabet ud med en samarbejdsplatform, hvor interessenter kan byde ind med ressourcer.
- Undersøg om kommunen skal kickstarte processen og ellers facilitere undervejs.
- Benyt kommunens brede tilgang og ressourcer i arbejdet med veteraner.

Veteraner, pårørende og interessenter

- Inddrag veteraner tidligt i projektet for at sikre ejerskab.
- Afklar behovet hos målgruppen med det lokale opland af veteraner, pårørende og interessenter gennem dialog.
- Involver de frivillige ressourcer og samarbejd med foreningslivet.
- Vær opmærksom på veteranernes forskelligheder.
- Vær særlig opmærksom på yngre veteraners behov og ønsker.
- Afsæt tid og ressourcer til at nå ud til lokale veteraner.
- Overvej om der kan bruges lokale veteraner som "ambassadører".

De fire forsøgsprojekter har forskellige brugergrundlag. Skive og Fredericia er byer med kaserner og der er et større, lokalt opland af veteraner, mens de øvrige er gennemført i områder med et mere begrænset antal veteraner. Men det har været ikke afgørende, at antallet af veteraner i kommunen og oplandet er højt, men nærmere om der kan identificeres et behov og en interesse for nye aktiviteter blandt de lokale veteraner.

Afklar behovet hos målgruppen

I Skive er initiativet til forsøgsprojektet taget af en eksisterende forening, mens det i de øvrige projekter har været kommunen, der har taget kontakt til det lokale opland af borgere, frivillige og foreninger for at afklare, om der var et behov og en interesse i at skabe nye rammer for aktiviteter.

I alle forsøgsprojekter er der altså forsøgt at afklare behovet blandt lokale veteraner eller interessenter. Hvad der er meningsfuldt, opleves forskelligt af de forskellige brugere – og oplevelsen kan variere fra dag til dag alt efter dagsformen. Men der hvor de er kommet bedst fra start, har fokus i første omgang været på de enkle ting som f.eks. at skabe trygge rammer og aktiviteter, hvor veteranerne kan finde sig til rette på egne præmisser og hvor de kan udforske og udvikle nye sider af sig.

Inddrag veteraner tidligt

Det har været gavnligt at inddrage de fremtidige brugere tidligt i udviklingen af projekterne og som ambassadører. På tværs af projekternes styregrupper peges der på, at den primære barriere for projekternes succes har været, at det har været svært at få kontakt til de tidligere udsendte. Hverken udsendelsesstederne eller myndigheder må udlevere oplysninger eller udsende breve til veteranerne, hvorfor ambassadører blandt veteranerne er vigtige for at sprede budskabet.

Også i forbindelse med udviklingen og etableringen af projekterne er tidlig inddragelse vigtig. I Skive og Vestervig, hvor deltagertallet har været størst, er veteranerne blevet involveret tidligt i projektudviklingen og formgivningen af såvel de fysiske rammer som aktiviteterne. De har deltaget i styregrupper og kommet med input til, hvordan de fysiske rammer har skullet udformes, så de matcher deres behov.

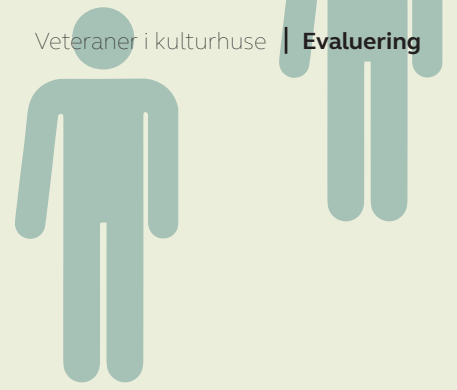
Det har været afgørende for begge projekter, at de fungerer på veteranernes præmisser, og det har været afgørende for deres oplevelse af at blive inddraget og for deres mulighed for at føle ejerskab til såvel fysiske rammer som aktiviteter. Og selvom fokus indledningsvist har været på de enkle ting såsom et sted at mødes og være sammen. I takt med ejerskabet og trygheden stiger har aktivitetsniveauet også gjort det.

Involver frivillige kræfter

Frivillige og foreningslivet i de eksisterende aktivitets- og kulturhuse været vigtige ressourcer i etablering og integrering af et nyt aktivitets- og mødested for veteraner og pårørende (i mindre grad i Skive, hvor foreningen og rammerne allerede var etableret). Men de frivillige kan kun drive det noget af vejen.

Det har styregrupperne erfaret i Faaborg-Midtfyn og Fredericia, hvor der indledningsvist har været positive tilkendegivelser fra det lokale veteranmiljø, men efterfølgende udfordringer ved at tiltrække og forankre aktiviteterne omkring en fast gruppe veteraner.

Det har desuden været projekternes ambition at integrere veteraner og skabe synergi mellem de eksisterende og nye brugere. Styregrupperne på tværs melder alle, at der i forbindelse med opstarten har været debat blandt de eksisterende brugere om at integrere en ny målgruppe, der kan kræve en særlig eller anderledes

involvering, i det eksisterende aktivitetshus. Projekterne har endnu kun i mindre grad oplevet integrationen, hvilket ifølge flere deltagere skyldes, at der første omgang har været et behov for at samles som veteraner. Men omvendt melder de om godt samliv og meget få udfordringer i mødet mellem de forskellige brugere.

Vær opmærksom på veteranernes forskelligheder - særligt de yngre

I Skive og i Vestervig er fællesskabet blandt veteranerne centralt for aktiviteterne. Her tales om værdier og social ansvarlighed i forhold kammerater og veteransagen generelt, og at man som veteran i fællesskabet bidrager til noget større og til sine omgivers vel og vel. Veteranfællesskabet er stærkt.

Veteranerne i Skive og Vestervig er forholdsvist homogene grupper (overvejende Balkanveteraner), og begge steder peges der på fraværet af yngre veteraner som et fremtidigt indsatsområde. For de yngre veteraner fra Irak og Afghanistan har der været et andet beredskab efter hjemkomsten, men der vil for nogen alligevel være et behov for støtte og samtidigt vurderes det, at de kan være med til at løfte stedets øvrige brugere.

Årsagen til fraværet af unge er uklart, men et klassisk paradoks ved fællesskaber er, at jo stærkere et fællesskab, jo mere har det tendens til at lukke sig om sig selv. Eksempelvis kan det være mennesker i nogenlunde samme livsfase og med fælles værdier har tendens til at udvikle en vis indadvendthed. Og i forsøgsprojekternes tilfælde uforløst potentiale i at inkludere de yngre veteraner. Alt andet lige kræver det en målrettet indsats i forhold til at afklare de unges ønsker og behov og deraf vurdere, hvordan aktivitetstilbuddet kan matche det.

I Depotgården og Polymeren er veteranerne i højere grad kendetegnet ved at være alene om deres aktivitet. I de ellers meget fælleskabsorienterede kulturhuse, handler de meningsfulde aktiviteter i højere grad om egne kreative værkstedsprojekter, hvor veteranerne i trygge rammer og aktiviteter kan finde sig til rette på egne præmisser og hvor de kan udforske og udvikle nye sider af sig selv.

Polymeren i Faaborg-Midtfyn Kommune rummer en hal til crossfit og flere andre aktiviteter, som veteranerne kan deltage i. Enkelte kommer kun i Camp Pols eget autoværksted, mens andre foretrækker crossfit.

Aktiviteter og indhold

- Byg aktivitetsindholdet op sammen med veteranerne, de pårørende og frivillige.
- Aktiviteter skal være trygge og udfordrende på samme tid.
- Skab et mix af faste og tilbagevendende arrangementer (f.eks. caféaftener og kajakture).
- Lav værksteder og aktiviteter med plads til at fordybe sig.
- Skab sammenhæng til øvrige brugere og lokalsamfund.

De fire forsøgsprojekter har afviklet en række aktiviteter og flere er kommet til i takt med projekterne. Aktiviteterne er både faste caféaftener og eventprægede aktiviteter i fællesskab, og selvorganiserede, hvor veteranerne på egen hånd benytter kulturhusets værksteder og tilbud.

Skab både faste aktiviteter og engangsaktiviteter - for fællesskabet og for den enkelte

I Skive og Vestervig er caféaftener med spisning den primære aktivitet. Her mødes veteranerne hver 14. dag til spisning og socialt samvær. Det er tit omkring maden, at veteranerne kan mødes og få en uformel snak. Det fungerer som en anledning for veteranerne, pårørende og frivillige til at samles, hvad end man vil hjælpe til, snakke henover køkkenbordet, eller bare være med på en lytter. Caféaftener tager afsæt i veteranfællesskabet, hvor man mødes, fordi man vil den fundamentale tryghed, som er forbundet med at være inkluderet i fællesskabet. Caféaftenerne er samtidigt udgangspunktet for at planlægge ture og aktiviteter ude af huset, som en årlig sommerlejr eller en spontan fisketur.

I Fredericia og Faaborg-Midtfyn består tilbuddet af et medlemskab og åben invitation. I Depotgårdens tilfælde forskellige kreative værksteder - et gør-det-selv sted - hvor man arbejder på egne håndværks- og kreative projekter og derigennem bliver aktiveret, og i Polymerens tilfælde blandt andet et autoværksted og foruden andre værksteder og sportsaktiviteter.

Fælles er, at aktiviteter i de fleste tilfælde både er kompetenceopbyggende og socialt udviklende. Rummer de samtidigt et element af bevægelse eller kreativ udfoldelse, så har de også en positiv effekt på brugernes mentale velbefindende.

Få det til at fungere på veteranernes præmisser

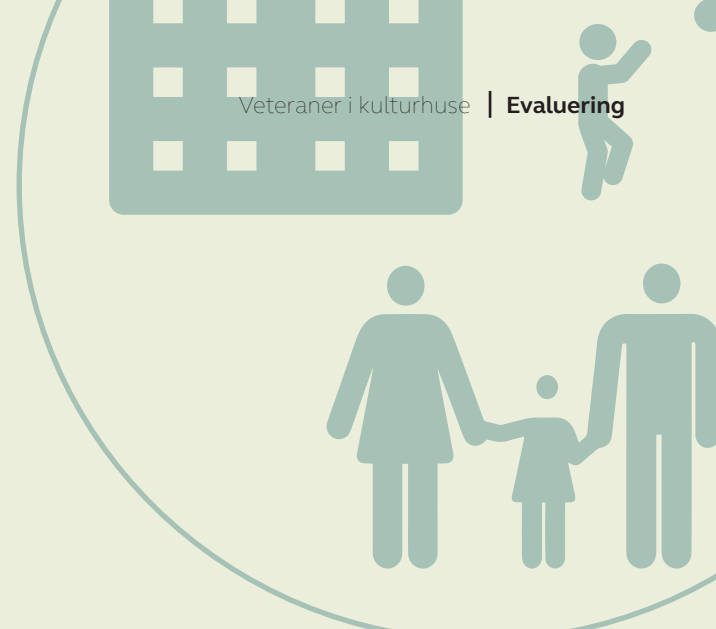
Det har været vigtigt, at aktiviteterne og indholdet ikke kun udvikles sammen med brugere, men at aktiviteterne fungerer på veteranernes præmisser. Der peges netop på, at det har været afgørende for deres veteranernes oplevelse af at blive inddraget og for deres mulighed for at føle ejerskab til stederne og indholdet.

Indledningsvist har det handlet om de enkle ting – et sted at mødes og være sammen. I Skive og Vestervig har der særligt været fokus på de faste aktiviteter, hvor gruppen har kunne finde sig til rette, mens de to øvrige er kendetegnet ved aktiviteter, som i højere grad har været selvorganiseret.

En af udfordringerne i etableringen af aktivitets- og mødestederne for veteraner har været, at der ikke har været grundlag for at etablere funktioner for veteraner, som vil være fyldt ud i mere end et par timer om dagen eller måske kun hver anden uge. Derfor har der været brug for, at der allerede på et tidligt tidspunkt overvejes nøje, om der skal etableres fleksible fysiske rum, som også kan anvendes af andre eller til andre funktioner end dem for veteraner – enten andre funktioner for veteraner eller simpelthen helt andre funktioner, der er koblet til kulturhuset eller områdefornyelsen. I alle projekterne er der tænkt fleksibilitet ind, idet lokalerne kan bruges til forskellige aktiviteter og de kan benyttes af/lånes ud til andre brugere.

Skab aktiviteter med sammenhæng til øvrige brugere og lokalsamfund

En ambition for projekterne har været at tænke ind, hvordan det sikres, at aktiviteterne åbner sig overfor det lokale samfund og om der kan etablere forskellige former for aktivitetspartnerskaber - både for at udnytte og udfylde stedet, men også for at koble det til det bredere lokalsamfund.

I løbet af forsøgsprojekternes levetid er det begrænset, i hvilket omfang der er bygget bro mellem de ”veteranspecifikke” aktiviteter og de øvrige brugere. I Skive skyldes det, at FamilieHusets øvrige brugere benytter huset i dagtimerne, mens veterancaféen er om aftenen, mens Depotgården i Fredericia og i Polymeren i Faaborg-Midtfyn indgår veteranerne i hhv. værksteder og crossfit som normale brugere. I Vestervig i Thisted Kommune er der i takt med, at ejerskabet og trygheden blandt veteranerne er steget, har aktivitetsniveauet også gjort det med veteranernes deltagelse i det øvrige foreningslivs aktiviteter, som f.eks. hockey.

De mere eventprægede aktiviteter, som f.eks. flagdagen, indvielser eller foredrag tiltrækker i højere grad en bredere gruppe. For de deltagende veteraner og i styregrupperne peges der dog på, at ambitionen om at koble veteraner og øvrige brugere omkring aktiviteter kun har været en sekundær målsætning. Fokus har i første omgang været på at tiltrække den primære veteranmålgruppe i en kritisk masse til at holde de faste aktiviteter i gang.

Eksempler på aktivitetsindhold

De fysiske rammer

- Sæt tid af til grundig dialog.
- Inddrag veteraner i dialog om udformningen af lokaler og indretning.
- Tag højde for ønsker om rum, der skaber ro.
- Vær opmærksom på veteraners behov for rumligt overblik og tryghed.
- Skab fleksible rum.
- Overvej mulighed både inde og ude.

Der er en tæt sammenhæng mellem de fysiske rammer og det liv, der skal udfolde sig i dem. De fysiske rammer og arkitekturen kan give plads til aktiviteter, og det er vigtigt at være opmærksom på, at de aktiviteter og funktioner, som målgruppen efterspørger, kan omsættes til konkrete fysiske rum og at de spiller sammen med kulturhusets øvrige funktioner og brugere.

De fire forsøgsprojekter er forskellige for så vidt, hvad angår formen og omfanget af om- eller tilbygning af de eksisterende kulturhuse. Nogle af projekterne har placeret sig i kultur- og aktivitetshuse med et bredt tilbud af værkstedsfaciliteter og aktiviteter, mens andre har opført nye lokaler og faciliteter og tilbud målrettet aktiviteterne.

I Skive og Fredericia er det mindre tilføjelser som en overdækket terrasse, der har haft til formål at styrke rammerne omkring veteranfællesskabet. Kun i Vestervig og i Årslev har det indebåret større fysiske omdannelser, så erfaringer omkring udviklingen af rammerne er begrænset. Men generelt så kræver udviklingen af aktivitets- og mødestedet tæt dialog og samarbejde med de kommende brugere, det eksisterende kulturhus og med de øvrige interessenter, borgere og foreninger i kulturhuset.

Hav tid til dialog om form og indretning

Effekten af en god og åben dialog og udviklingsproces for de fysiske rammer er tosidig. Dels giver det bedre og mere velfungerende rammer ikke mindst, når der er tale om veteraner i et hus med mange typer brugere. Dels bidrager processen til et øget ejerskab til stedet og "produktet" for de involverede veteraner og øvrige parter.

I Vestervig er der bygget en ny tilbygning med café og her var veteranernes input af helt central betydning. Det skulle være deres sted, og dermed var de i høj grad både fagekspert og brugere. Det var veteranernes input, som fik indflydelse på blandt andet på indretningen af spisekøkkenet. Og med tilfældet i Vestervig, og som det er med designprocesser generelt, så vil det også i disse tilfælde være et velfungerende samarbejde mellem bygherre og arkitekt, som fremhæves blandt de afgørende elementer i en god designproces. Det vil sige den fornødne tid til dialog samt en klar struktur for processen (hvem inddrages hvornår med hvilket mandat).

Rumlige udfordringer

Centralt er her de særlige "rumlige udfordringer", som sårbare veteraner kan have. Det handler om, at veteraners sociale evner og behov er meget forskellige. Nogle har et stort behov for at socialisere, andre for at være privat. I arbejdet med veteranmålgruppen har der været fokus på at give veteranerne kontrol over rummet. Det vil sige, at dér, hvor man planlægger, at mennesker skal mødes, skal der samtidigt gives plads til retræte, til at fortrække eller undvige. Gives denne mulighed fremmer det lysten til at mødes.

I Depotgården i Fredericia er veteranerne forsøgt integreret på lige vilkår som aktivitetshusets øvrige medlemmer. Depotgården rummer mange mindre værksteder og selvom det meste af huset ifølge styregruppen og brugerne fungerer godt, så har de erfaret, at en del af rummene kan udfordre veteranerne. Der kan indimellem føles trangt i værkstederne og fællesarealerne, hvor veteranerne og øvrige brugere kan have brug for at håndtere tilspidsede situationer ved at trække sig, give plads og respektere hinandens intimsfære. Det er ikke lige let alle steder.

Skab fleksible rum

Alle forsøgsprojekterne er etableret i fleksible lokaler, der også benyttes af andre brugere. Et vigtigt element i arbejdet med at skabe gode rammer for veteraner, handler om, at veteranerne eller personalet let kan regu-

lere på rummene og efter behov lukke af, åbne op, skærme, invitere ind, gøre privat eller fælles. Projektdeltagerne (både veteranerne og i styregrupperne) oplever, at den rumlige fleksibilitet i alle aktivitetshusene er en styrke i forhold til at tilpasse rammerne for veteranerne og de øvrige brugeres forskellige behov og typer aktiviteter, hvad end det er caféaftener eller foredrag.

Det er nødvendigt at overveje, hvor meget lokaler og funktioner vil blive anvendt i løbet af dagen og ugen, og om der er fordele i, at udforme fleksible faciliteter. Ligeledes er det vigtigt at forholde sig til, hvilke fysiske rammer aktivitets- og mødestedet kræver - hvor meget er indebaseret og hvor meget er udebaseret.

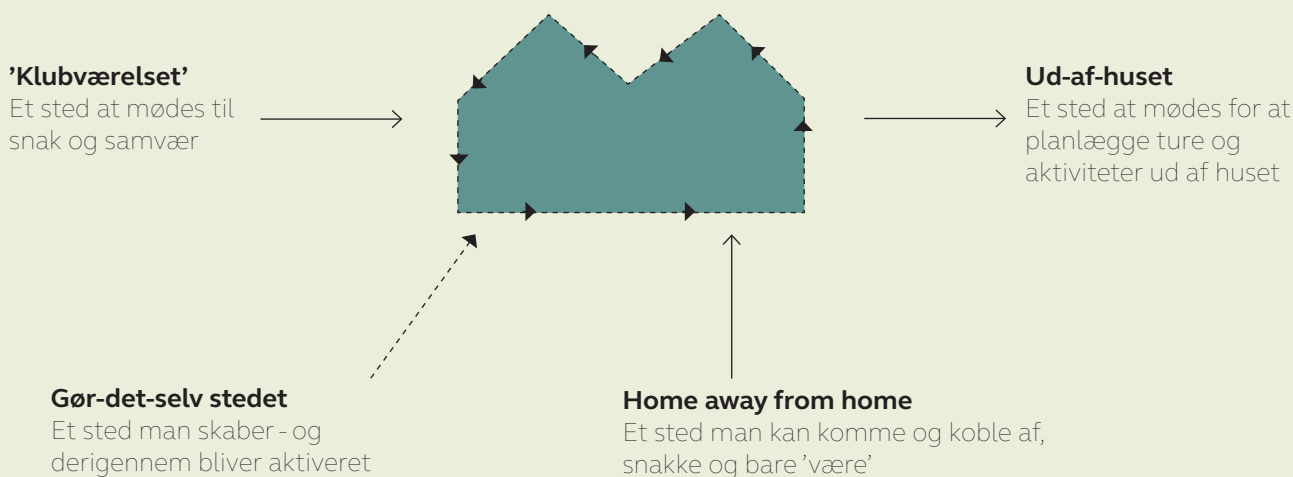
I Skive benyttes FamilieHuset dagligt af mange forskellige brugere, der bruger huset til forskellige aktiviteter, men alligevel er her et stærkt ejerskab på tværs af grupperne. Ejerskabet er her en fortsat tilegnelse af huset dels gennem en fælles fortælling om "vores sted", om det er små klistermærker med veterancaféens logo, og i fleksibiliteten i mødetider, hvor veteranerne kan benytte huset uforstyrret og som netop de ønsker det.

Kobling til områdefornyelsen

Det har været et vigtigt element i forsøgsprojekterne at afprøve, hvorledes projekterne har kunne indgå i de sociale, kulturelle og fysiske indsatser i byen og områdefornyelsens indsats. I forhold til de fysiske rammer vil det sige, at veteranernes aktivitets- og mødested ses i kontekst af og bidrag til en fornyelse, omdannelse og et fysisk løft af lokalområdet.

For forsøgsprojekterne er det kendetegnende, at de indgår i områdefornyelsen som en del af den generelle forskønnelse af byen, fornyelse og udvikling af eksisterende rammer, hvor projekterne blot er en mindre del af det større omdannelsesprojekt. For projektdeltagerne har det i høj grad været "indadvendt" i forhold til at skabe levende aktivitets- og kulturhuse med flere brugere og nye aktivitetstilbud, der understøtter levende kulturhuse, og som et biprodukt deraf bidrager til arbejdet i de sociale, kulturelle og fysiske indsatser i byen.

Eksempler på forsøgsprojekternes profiler som aktivitets- og mødesteder for veteraner og pårørende

Organisering, drift og samarbejde

- Overvej hvordan pårørende og frivillige bliver integreret i driften.
- Opbyg kompetencer hos frivillige og veteraner.
- Bred ejerskabet ud med en samarbejdsplatform, hvor interessenter kan byde ind med ressourcer.
- Undersøg om kommunen skal kickstarte processen og ellers facilitere undervejs.
- Benyt kommunens brede tilgang og ressourcer i arbejdet med veteraner.

For at gøre projekterne til mere end bare et forsøgsprojekt, er det nødvendigt med en driftsorganisation, som er bæredygtig på sigt. De fire forsøgsprojekter har fra start haft meget forskellige afsæt og betingelser for at igangsætte og formalisere sig i en bæredygtige organisering. Det er betingelser, hvor både den specifikke målgruppe og samarbejdspartnere samt stedets aktiviteter og fysiske fremtoning spiller ind.

For at skabe en bæredygtig driftsorganisation, som sikrer projektets anvendelse fra ibrugtagningssdagen og ud i fremtiden, er det vigtigt at opbygge en egentlig organisation af aktivitets- og mødestedet, hvor veteraner, pårørende og frivillige bliver integreret i udviklingen og driften af stedet og de aktiviteter, der er.

I Skive var der allerede på forhånd stiftet en forening omkring veterancaféen, mens der i Vestervig blev stiftet en forening undervejs, hvor der er en koordinator ansat på deltid. Begge steder handler det fremadrettet om at sikre fortsat fundraising til aktiviteter og i Vestervigs tilfælde eventuelt styrke brugen af foreningens frivillige.

I de to øvrige projekter har det ved evalueringens gennemførelse vist sig svært at samle en fast gruppe veteraner omkring projekternes aktiviteter og veteraner for hvem et veteranfællesskab har været et behov. Indtil nu har veteranerne i Depotgården i Fredericia benyttet værkstedet på egen hånd og ifølge styregruppen er den daglige ledelse og husets brugere på mange måder også rustet til at håndtere veteranernes særlige behov og integrere dem som almindelige medlemmer.

Opbyg kompetencer hos frivillige og veteraner

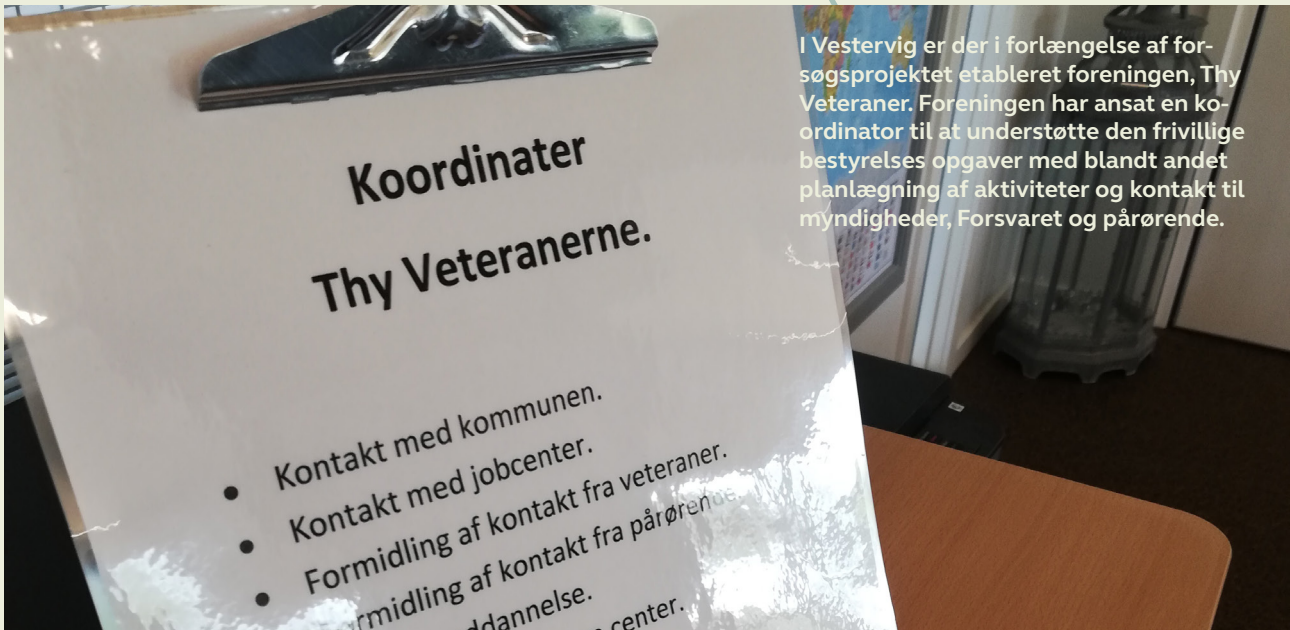
I arbejdet med forsøgsprojekterne er det blevet meget tydeligt, at der er stærke frivillige kræfter, som gerne bidrager til at skabe bedre rammer for danske veteraner. Forsøgsprojekterne er lykkedes bedst, hvor projektet i nogen grad har været forankret hos en frivilligruppe af veteraner og lokale ildsjæle. Og det er derfor en nødvendig del af opbygningen af projektet, at der etableres en organisation, hvor de frivillige kræfter får mulighed for at bidrage.

Samtidig er det selvfølgelig meget vigtigt at have for øje, at organisationen samlet set skal være i stand til at drive og aktivere projektet, og der er derfor brug for både ledende og udførende frivillige med forskellige ansvarsområder. I Skive var foreningen på forhånd stiftet og havde drevet café på en anden adresse, og forsøgsprojektet var initieret af veteranforeningen selv, hvor særligt formanden har spillet en central rolle. I Skive har det været vigtigt at opbygge kompetencer blandt de frivillige, f.eks. omkring uddannelse som bisidder eller udviklingen af en drejebog for veterancaféer.

Kommunen kan kickstarte processen, men bør ellers facilitere undervejs

Der er generelt enighed om, at kommunen overvejende bør spille en faciliterende rolle i forhold til at sikre projektets formelle rammer. Det vil sige, lokaler, rengøring og administrationen fungerer, mens udviklingen og afviklingen af selve indholdet og aktiviteterne bør være hos de deltagende veteraner og frivillige.

I Vestervig og Skive er det tidligt lykkedes at forankre forsøgsprojekterne blandt veteraner og frivillige, som har stiftet de foreninger, som i dag selv driver aktiviteterne. I Skive får foreningen eksempelvis tilskud til lån af lokaler under den såkaldte "Skiveordning", ligesom kommunen varetager driften af FamilieHuset. I tilfældet hvor brugerne ikke kommer af sig selv og der er en masse opsøgende arbejde, viser forsøgsprojektet i Faaborg-Midtfyn, at det kan trække ressourcer væk fra de øvrige opgaver for projektlederen og kommunens øvrige deltagere. Og så bliver det et spørgsmål om prioritering.

I Vestervig er der i forlængelse af forsøgsprojektet etableret foreningen, Thy Veteraner. Foreningen har ansat en koordinator til at understøtte den frivillige bestyrelses opgaver med blandt andet planlægning af aktiviteter og kontakt til myndigheder, Forsvaret og pårørende.

I Fredericia og Vestervig har der i projektet været en deltidsansat til at koordinere og planlægge aktiviteter og ikke mindst varetage brobygningen mellem veteraner, brugere og foreninger i huset samt lokalområdets øvrige veterantilbud. I Polymeren er projektet igangsat uden en egentlig brugergruppe (projektlederen i Faaborg-Midtfyn er dog selv veteran), og fokus har været på at få de fysiske rammer på plads for så undervejs komme i kontakt med målgruppen. Fælles for de tre projekter er, at hvad end man administrerer eller faciliterer, så er det i sidste ende veteranerne selv og deres brug af steder, der skaber liv.

Benyt kommunens brede tilgang og ressourcer i arbejdet med veteraner

Forsøgsprojekterne har formelt været forankret i områdefornyelsen i en teknisk forvaltning. I Skive og Fredericia Kommuner har projektledelsen i områdefornyelsen samarbejdet med kultur- og fritidsforvaltningen, da de har stået for driften af aktivitetshusene. Normalt ligger veteranindsatsen som en opgave i beskæftigelses- eller socialforvaltningen. Blandt de kommunale projektledere nævnes, at det har været småt med erfaring fra veteranområdet og målgruppen og som konsekvens en udfordring at inkludere forsøgsprojekterne i områdefornyelsens øvrige aktiviteter.

I flere kommuner er der i dag veterankoordinatorer, som ofte er ansat i regi af det kommunale jobcenter, som varetager myndighedsopgaven. I Skive og Fredericia Kommuner er der veterankoordinatorer ansatte, men deres rolle i projekterne har været lille.

I Vestervig i Thisted Kommune og Årslev i Faaborg-Midtfyn melder begge styregrupper, at projekterne har givet anledning til større politiske bevidsthed omkring emnet. I Faaborg-Midtfyn Kommune er en veteranstrategi for kommunen under udarbejdelse. Her er kommunen forsøgt at komme omkring dilemmaet med aktivitetsindhold og den sociale- og beskæftigelsesorienterede veteranindsats ved at opdele koordinatorrollen i to deltidsstillinger, hvor den formelle myndighedsopgave placeres i jobcenteret og den aktivitetsorienterede placeres i forsøgsprojektet, Camp Pol.

Der er både ligheder og forskelle mellem såvel de eksisterende veterantilbud (lokale veteranforeninger og veteranhjem) og den rådgivning, som både myndigheder og f.eks. veterancenteret yder. Projekterne har samarbejdet med dem på forskellig vis, men erfaringer viser, at det er vigtigt også fremadrettet at styrke samarbejdet med de aktører, da de er centrale i forhold til at nå ud til målgruppen.

Evaluering

af de fire forsøgsprojekter med veteraner i kulturhuse

I det følgende evalueres hvert af de fire forsøgsprojekter med afsæt i projekternes evalueringsmål, der er opstillet i samarbejde mellem styregruppen/projektledelsen for hvert projekt og Kuben Management.

Alle steder er der foretaget en grundig gennemgang af de fysiske omgivelser og et uddybende kvalitativt interview med repræsentanter fra forsøgsprojekternes styregruppe samt veteraner og andre brugere af huset.

Hver devaluering indledes med en kort beskrivelse af projektet og et skema med projektets formål, delmål og mere specifikke succeskriterier.

Forsøgsprojektet i Faaborg-Midtfyn Kommune

Veteranfællesskabet Camp Pol

Projektet i korte træk

Faaborg-Midtfyn Kommune har med forsøgsprojektet skabt "Veteranfællesskabet Camp Pol". Camp Pol er et aktivitets- og mødested for udsendte veteraner og deres pårørende, der er en del af Polymeren, der er en tidligere fabrik centralt i Årslev/Sdr. Nærå omdannet til et kultursted.

Forsøgsprojektet har haft til formål at skabe et sted, hvor man kan komme på "neutral grund" og deltage i aktiviteterne, som både er specifikt for veteraner og pårørende og andre såvel for Polymerens øvrige medlemmer. Eller bare nyde en kop kaffe og sludre lidt eller sidde alene med en bog. Et sted som f.eks. ægtefæller og børn har lyst til at bruge sammen med veteraner og/eller indgå i de øvrige tilbud og aktiviteter i Polymeren.

I projektet er der særligt lagt vægt på at skabe rammer for den store gruppe af veteraner som ikke har svære mén eller skader, men som alligevel har behov for anerkendelse, fællesskab og personlig udvikling. En gruppe som ofte bliver overset i de mange tilbud, som retter sig mod veteraner.

Ved forsøgsprojektets start var projektets rammer og indhold stadig under udvikling og skulle passes ind i de aktiviteter der allerede var i gang på Polymeren. I forsøgsprojektet er de fysiske rammer i store træk på plads, der mangler kun etablering af varme i alle lokaler, som står færdigt til efteråret 2019.

Forsøgsprojektet er endt med at bestå af flere delindsatser og omdannelser af de gamle fabrikslokaler; etablering af en opholdsstue og en fleksibel hal, hvor der er etableret køkken, handicapadgang og -toilet mv. I en anden bygning er etableret værksted, hvor der kan arbejdes med veteranbiler. Ved evalueringen er projektets fysiske rammer stort set på plads og aktiviteter igangsat.

I Polymeren er der desuden et væld af butikker og aktiviteter, som crossfit, skatehal, der kan benyttes af veteraner og deres pårørende på samme vis som andre borgere. Polymeren er i dag en indsats i områdefornyelsen. Det ejes og drives af Faaborg-Midtfyn Kommune, men aktiviteter og arrangementer skabes af byens borgere for byens borgere, der driver stedet som en forening med medlemskab. Camp Pol er drevet af en frivillig projektleder, som selv har været udsendt og har kendskab til det at være udsendt.

Da Polymeren, en gammel polymerfabrik, lukkede i 2010 forsvandt en central del af Årslev/Sdr. Nærås historie. I 2015 overtog Faaborg-Midtfyn Kommune og driver det som et kulturelt og socialt samlingspunkt sammen med foreningen Polymeren.

Interviewpersonerne er udvalgt på baggrund af input fra projektlederen i Faaborg-Midtfyn Kommune. Interviewene er gennemført i maj 2019.

- Projektleder, By og Egnstrategisk sekretariat, Faaborg-Midtfyn Kommune
- Frivillig projekleder, veteran og frivillig i Polymeren

Formål

Formålet med projektet er, at Polymeren får glæde af veteranernes ressourcer og at veteranerne og pårørende opnår anerkendelse.

Delmål

Polymeren oplever glæde af veteranernes ressourcer

Delmål

Veteranerne oplever anerkendelse

Delmål

Pårørende (særligt den nære familie, ægtefæller, børn/unge) oplever anerkendelse

Indikator

Etablering af to værksteder og cafe, som er levende steder og i bæredygtig drift

Målet er kun delvist nået, idet der endnu mangler faste aktiviteter og en bæredygtig organisering med frivillige.

Indikator

500 personer har fået kendskab til veteraner, ex. gennem arrangementer planlagt af veteranerne, foredrag m.m.

Målet er nået bl.a. gennem teaterforestilling og den årlige kulturdag, hvor op imod 1.500 borgere deltager.

Indikator

Fået skabt tradition for 2 årlige events for pårørende

Målet er ikke nået. Det er endnu ikke lykkedes at tiltrække og fastholde pårørende omkring Camp Pol.

Indikator

En positiv dækning af Polymeren nationalt (landsdækkende medier) med veteranerne som omdrejningspunkt

Målet er nået med omtale i regionale medier.

Indikator

15 (velfungerende) veteraner bruger aktivt Polymeren (dvs. de er medlem)

Målet er kun delvist nået. Der er 10-15 veteraner tilknyttet Camp Pol og andre aktiviteter hvoraf en del af dem kommer på løs basis.

Indikator

Få skabt ét netværk for lokale pårørende

Målet er ikke nået. Det er endnu ikke lykkedes at tiltrække og fastholde pårørende omkring Camp Pol.

Evalueringens mål blev fastsat marts 2017 i samarbejde mellem projektets styregruppe og Kuben Management.

Delmål 1: Polymeren oplever glæde af veteranernes ressourcer

Første delmål handler om, at veteranerne er med til skabe et levende mødested og bliver en integreret del af Polymeren gennem deltagelse i aktiviteter og frivillighed.

Forsøgsprojektet aktiviteter og etableringen af de fysiske rammer kobler sig til indsatsen omkring at styrke det lokale fællesskab ved aktiviteter i og omkring Polymeren. I den ene fabriksdal er der etableret en opholdsstue i relation til hallen. I hallen er der etableret køkken og hallen benyttes til foredrag og arrangementer, og her er etableret handicapadgang med lift og -toilet. I den anden dal omkring 50 meter der fra er autoværkstedet placeret. Det er et rå værksted med værkstøj og maskiner uden møbler til ophold, ligesom der ikke er etableret varme i værkstedet. Ifølge den frivillige leder passer den rå indretning de deltagende veteraner godt. Indtil nu har det primært været arbejdet på bilerne, der har fyldt, og knap så meget de dybe samtaler om livet som veteran.

Ifølge den kommunale projektleder er det netop i mødet mellem forskellige mennesker og brugere, at der kan ske en udveksling og anerkendelse af hinanden, og her giver Polymeren rum til at mødes på tværs. Det er således en balance at skabe rum til veteranerne og samtidigt integrere dem i Polymerens øvrige fællesskaber, og her har der blandt borgere og veteranerne selv været en indledende drøftelse omkring målgruppens behov.

”Vi skulle lave lidt bearbejde over for de lokale borgere i forhold til at fortælle, at vores primære målgruppe ikke ville være de allersværest ramte, for det er vores lokaler

Fotograf: Faaborg-Midtfyn Kommune
Kommunen markerede den nationale flagdag for Danmarks udsendte. Det var tredje år, at Polymeren i Årslev dannede rammen for arrangementet.

jo slet ikke indrettet til. Og der har da også været veteraner, som er kommet og set lokalerne og sagt: det er ikke noget for mig.” - frivillig projektleder

Etableringen af de fysiske rammer har fyldt en del indtil nu i forsøgsprojektet og endnu deltager kun få veteraner i Polymerens aktiviteter på fast basis. Selvom Polymeren ejes og drives af Faaborg-Midtfyn kommune, så er (næsten) alt aktivitetsindhold op til medlemmerne, foreningerne og de erhvervsdrivende. Polymerens brugere er organiseret i en forening, der fungerer som paraplyforening for de mange aktører, der skaber liv gennem forskellige aktiviteter, og som enten er løst organiseret, organiseret i Facebook-grupper eller egentlige foreninger. Camp Pol og forsøgsprojektet var oprindeligt tænkt i en lignende organisering og med repræsentation i styregruppen eller den nye paraplyforening. Den frivillige leder har både siddet i styregruppen og været medlem af den nye paraplyforening Polymeren. I dag er der etableret en forening Camp Pol, hvor den frivillige leder sidder i bestyrelsen.

Det har været vigtigt at etablere en bæredygtig driftsorganisation, der kan bidrage til at gøre Camp Pol stærk og dermed til en aktiv spiller, der kan bidrage på lige fod med andre aktører, til at gøre Polymeren til et levende sted. Indtil nu har det dog være svært med så få deltagende veteraner, der kommer regelmæssigt.

”Den her gruppe har ikke haft overskud til at lave faste aktiviteter eller til at forpligte til frivillighed. De kommer, når overskuddet og lysten er til det.” - frivillig projektleder

Forsøgsprojektet har primært været drevet af styregruppen, der består af den kommunale og den frivillige projektleder. Forsøgsprojektets styregruppe skulle oprindeligt have bestået af repræsentanter fra Faaborg-Midtfyn Kommune, Polymerens styregruppe samt to veteraner af hhv. en yngre og en ældre målgruppe. Den frivillige leder har i høj grad drevet projektets indhold og aktiviteter, men også været på hjemmebesøg, været bisidder, haft kontakt til jobcenteret i forbindelse med, at en veteran har været i praktik på Polymeren og meget mere.

Den frivillige leder har været god til at opsøge og skabe netværk, har været på kurser og fundraiset bl.a. gamle militære køretøjer og redskaber til værkstedet og økonomisk hjælp til at arrangere træf og lignende. Styregruppen peger på, at Camp Pol blandt andre aktører får ros for at forsøge at lave et aktivitetssted, der tilbyder noget andet end ”de typiske caféer med hvidt brød”.

Alligevel er det indtil nu ikke lykkedes at tiltrække en fast brugergruppe og faste aktiviteter. Der peges i styregruppen på, at når projektet ikke er forankret i en bredere gruppe af veteraner og andre frivillige, så er det nødvendigt, at den kommunale projektleder spiller en større rolle og uden driftsmidler kan det være svært at prioritere blandt de mange andre indsatser i områdefornyelsen. Som projektlederen beskriver det, så står kommunen for at sikre rammerne, mens Polymerens frivillige og foreninger i selv skaber indholdet og aktiviteterne. Og det kræver, at veteraner byder ind med deres ønsker og deltager aktivt.

Delmål 2: Veteranerne oplever anerkendelse

Et andet delmål handler om, at veteranerne oplever anerkendelse og værdi af tilbuddet. I forbindelse med evalueringen har det kun været muligt at tale med en enkelt veteran, nemlig projektlederen for Camp Pol. Anerkendelse opleves forskelligt, men i forhold til de specifikke indikatorer for veteranernes deltagelse i aktiviteter og de mere udadvendte aktiviteter som flagdage og en teaterforestilling med efterfølgende debat

mv., så vurderer styregruppen, at lokalkendskabet er steget som resultat af etableringen af Camp Pol.

På nuværende tidspunkt er der ifølge styregruppen ca. 10-15 veteraner tilknyttet stedet. Det er ikke en fast gruppe med faste aktiviteter, men 5-6 veteraner bruger Camp Pols værksted, 3-5 yngre veteraner går til Cross Fit, en enkelt kommer i Pol Rep, der er et værksted og kaffeklub for reparation af elektronik for primært for målgruppen mænd 60+ og enkelte har kontakt til den frivillige projektleder over telefonen.

Ved forsøgsprojektets start var projektets endelige rammer og indhold stadig under udvikling. For styregruppen har det været centralt at lytte til veteranernes behov. Til den årlige flagdag, der de seneste par år er blevet afviklet på Polymerens område, deltager omkring 30 veteraner og deres pårørende, samt politiske repræsentanter og det har været en god mulighed for at komme direkte i kontakt med lokale veteraner.

”Vi snakkede med veteraner i forbindelse med flagdagen, hvor vi spurgte, hvad de gerne ville og der var flere af dem, der nævnte, at det var fint nok med et bord til at sidde og drikke kaffe, men vi vil allerhelst have et værksted, hvor vi kan stå og skruer på veteranbiler. Og det har ligesom været udgangspunktet, at veteranerne skal have lyst til det” - kommunens projektleder

Med Camp Pol har man forsøgt at skabe et rum, der er veteranernes eget, men med fokus på at være en integreret del af livet på Polymeren. En opholdsstue og værkstedet giver gode rammer for aktiviteter, hvor veteranerne kan hygge sig på egne præmisser, hvor de kan møde veteraner eller andre grupper af udsendte og

De to projektledere viser værkstedet i Camp Pol frem, hvor der fornylig er blevet doneret flere udtjente Land Rovere til værkstedet. Håbet er, at veteranerne kan istandsætte dem og køre fra Polymeren til Nordnorge.

udveksle oplevelser og erfaringer. De enkelte veteraner, der deltager i aktiviteter som ”Cross Fit” og ”Pol Rep”, viser, at det er muligt at indgå i husets aktiviteter sammen med de øvrige brugere. Og til trods for det spinkle brugergrundlag, så viser det, at samspillet og balancen mellem den enkelte veterans behov og Polymerens store fællesskab godt kan fungere.

Der har tidligere været åbent fast to gange om ugen, men på nuværende tidspunkt er der ingen faste mødetider, men det genoptages efter sommerferien. De enkelte veteraner deltager i øjeblikket i forskellige aktiviteter mere sporadisk. I Camp Pol har den frivillige leder varetaget opgaver i forhold til at rekruttere nye deltagere, arrangere og afvikle aktiviteter, men også afholde samtaler med de veteraner, der måtte have brug for det. Men med mange andre gøremål i hverdagen og en smal brugergruppe kan det være svært at prioritere:

”De sidste par måneder har det ligget lidt i bero, fordi der ikke har været den store efterspørgsel og fordi vi har ventet på at blive færdige med lokalerne” - frivillig projektleder

I forhold til forsøgsprojektets mål om at skabe kendskab og anerkendelse af veteranerne er indsatsen tydeligst i forhold til de kommunikative resultater. Det kan blandt andet ses på de ca. 100 følgere af Camp Pol på Facebook, ligesom projektet som nævnt har været omtalt i medier og ikke mindst den årlige kulturdag, hvor op imod 1.500 borgere gæster Polymeren, er med til at øge kendskabet. Endvidere har der været medieomtale i regionale medier som Fyens Stiftidende og TV2 Fyn, hvor veteranerne har været omdrejningspunktet.

Et mere direkte resultat af forsøgsprojektet er en Veteranstrategi for Faaborg-Midtfyn Kommune, der er ved at blive behandlet politisk. Ifølge styregruppen udspringer den i høj grad af det arbejde, der er gjort i forbindelse med projektet Camp Pol. Projektet har nemlig vist, at de kompetencer, der er brug for i arbejdet med veteraner, er meget forskellige og svære at rumme i én person.

Blandt andet på baggrund af forsøgsprojektets erfaringer lægger strategien derfor op til, at man opretter en veterankoordinatorfunktion i kommunen, som skal bestå af to deltidsstillinger, hvor den ene er med fokus på den kommunale myndighedsfunktion og den anden placerer en del af den fremtidige veteranindsats i Polymeren og direkte koblet til Camp Pols aktiviteter og faciliteter.

Delmål 3: Pårørende (særligt den nære familie, ægtefæller, børn/unge) oplever anerkendelse

Tredje delmål handler om at pårørende oplever anerkendelse som resultat af forsøgsprojektet. Projektet har haft en ambition om dels at skabe tradition for to årlige event og dels at skabe et netværk af lokale pårørende. Men ligesom det begrænsede antal veteraner, der endnu er begyndt at komme i Camp Pol, så er der i projektet endnu et begrænset kendskab til de pårørende.

Styregruppen mangler endnu at komme i dialog med veteraner og afsøge mulighederne for at arrangere målrettede tilbud og aktiviteter til deres pårørende. Alligevel vurderes der at være et stort potentiale for at skabe værdi for pårørende i alle aldre, fordi Polymeren netop rummer så mange muligheder for aktiviteter og fællesskaber. Det vil dog kræve et større kendskab til de pårørende og deres behov, hvis tilbuddet skal være relevant og forankres blandt dem. Der er planlagt en event for familier med børn i sensommeren, hvor man håber på at kunne bruge flagdagen 5. sep. til at nå ud til en stor gruppe.

I Fredericia er veteraner forsøgt integreret i aktivitetshuset Depotgården. Depotgården er opført som garnisonssygehus, hvor de tidligere sengestuer i dag bruges som værksteder, mødelokaler og lignende. Området omkring Depotgården er, som en indsats i områdefornyelsen Øgadekvarteret, blevet åbnet op og forskønnet.

Forsøgsprojektet i Fredericia Kommune

Veteraner som ressourcer i fællesskabet

Projektet i korte træk

I Depotgården i Fredericia har man i projektet forsøgt at tilbyde lokale veteraner et anderledes tilbud end de nuværende veterantilbud i Fredericia. Depotgården er et kommunalt aktivitetshus, der rummer en række forskellige værksteder, mødelokaler og brugerdrevet café.

Projektet har haft til formål at inddrage veteranerne i det kommunale aktivitetshus' værkstedsaktiviteter og som frivillige. Det er dels som kilde til nyt indhold i husets fællesskaber og aktiviteter, og dels for at styrke koblingen mellem Depotgården og det omkringliggende lokalsamfund.

Gennem en 2-årig deltidsansættelse er en brobygger ansat i kommunen og har haft til opgave at bygge bro imellem de eksisterende brugere og veteraner og styrke samarbejdet med de nuværende veterantilbud. Forsøgsprojektet indebærer desuden etablering af en terrasse, som er en del af et større modernisering af caféområdet i stueetagen og reovering af husets klimaskærm. Samtidig er udenomsarealerne blevet forskønnet som en del af områdefornyelsen, som projektet er en del af.

Fredericia er en garnisonsby og Depotgården, der ligger centralt placeret i Øgadekvarteret, er opført som garnisonssygehus. Siden byen blev grundlagt i 1650, har byen været hjemsted for de danske soldater. Hidtil er de mødtes i Veteranhjemmet, KFUM's soldaterhjem eller initiativer udelukkende for veteraner og pårørende.

Depotgården tilbyder anderledes rammer om aktivitet og netværk samt samvær med husets øvrige brugere, der udgør et anderledes veterantilbud end de eksisterende. Initiativet er ikke tænkt i konkurrence eller modstrid med de øvrige veterantilbud, da der ikke tilbydes f.eks. overnatning, terapi, samtaler eller nogen form for behandling.

I Depotgården kan veteraner indgå "som ressourcer i fællesskabet", så Depotgårdens aktiviteter og tilbud udvikles i samspil med en bredere gruppe og dermed udvikler Depotgårdens potentiale som et møde- og aktivitetssted for alle byens borgere.

Interviewpersonerne er udvalgt på baggrund af input fra projektledelsen i Fredericia Kommune. Der er desuden talt med to deltagere i forbindelse med et foredrag. Interviewene er gennemført i maj 2019.

- Projektleder, Plan og Arkitektur, Teknik og Miljø, Fredericia Kommune
- Brobygger, Kultur og Idræt, Fredericia Kommune
- Afdelingsleder, Plan og Arkitektur, Teknik og Miljø, Fredericia Kommune
- Afdelingsleder, Kultur og Idræt, Fredericia Kommune
- To daglige ledere af Depotgården
- Nuværende og tidl. bestyrelsesformand samt medlem af bestyrelse, Depotgården
- Veteran og hans ægtefælle, der begge er medlemmer i Depotgården
- Deltagere til foredrag

Forsøgsprojektet i Fredericia Kommune

Evalueringsmål

Formål

Projektet har til formål at inddrage veteraner og voksen pårørende i Depotgården og skabe værdi for de øvrige brugere og resten af Øgadekvarteret.

Delmål

Veteraner og voksen pårørende skal få merværdi

Delmål

Depotgården skal få merværdi

Delmål

Øgadekvarteret skal få merværdi

Indikator

50 veteraner og/eller voksne pårørende er vist rundt på Depotgården og introduceret til de muligheder, der tilbydes.

Målet er ikke nået, men projektet er præsenteret for en række lokale veteraner og foreninger.

Indikator

Fast base på 10 medlemmer blandt veteraner og pårørende.

Målet er nået.

Indikator

2-3 veteran-brugere i Depotgården deltager i vedligeholdelsen af udearealer i tilknytning til Depotgården.

Målet er ikke nået, da veteranerne har været for få, manglede overskud og været svære at fastholde.

Indikator

Der er skabt et formaliseret, etableret netværk for de lokale veteranforeninger og Depotgården.

Målet er ikke nået, men det er lykkedes at overlevere erfaringer til den kommunale veterankoordinator, som fremadrettet kan henvise.

Indikator

5 frivillige blandt veteraner og voksen pårørende er tilknyttet Depotgården efter 2 år og indgår i frivilligruppen og er med til at løfte driften.

Målet er ikke nået, da veteranerne har været for få, manglede overskud og været svære at fastholde

Indikator

100 borgere fra Øgadekvarteret har fået ny viden om veteraner, ex. gennem afholdelse af arrangementer.

Målet er nået.

Evalueringsmålene blev fastsat marts 2017 i samarbejde mellem projektets styregruppe og Kuben Management.

Delmål 1: Veteraner og voksen pårørende skal få merværdi

Første delmål for forsøgsprojektet har været, at veteraner og pårørende skal få merværdi af forsøgsprojektet og Depotgårdens tilbud. Formålet med forsøgsprojektet er blandt andet at skabe et anderledes tilbud i Depotgården end de tilbud, der eksisterer i dag, og styrke integrationen af veteranerne i huset og lokalområdet og dermed udbrede kendskabet til veteraner og veteransagen.

Oprindeligt var det ambitionen, at 50 veteraner og pårørende skulle have fået en introduktion til Depotgården, men det har vist sig vanskeligt at tiltrække. Dog er det blevet til 10-12 medlemmer, som er veteraner.

Målgruppen for projektet har været veteraner (og deres pårørende), der har en velfungerende hverdag med job og familie, men som kunne have behov for og lyst til at fordybe sig i nye, anderledes og kreative aktiviteter sammen med andre. Det har dog vist sig, at det i højere grad har været veteraner med forskellige psykiske efterreaktioner, som har deltaget.

De fleste almindelige brugere benytter Depotgårdens værksteder til egne projekter, mens andre mødes regelmæssigt omkring en aktivitet, som f.eks. ølbrygning eller keramik én gang om ugen. De veteraner, der kommer i Depotgården, har ingen faste mødetider, men de kommer og arbejder på egne projekter i forskellige værksteder mere sporadisk.

”Det er ikke til at se, hvem der er veteraner. De kommer og går som de øvrige medlemmer og deltager på lige vis, så det er som sådan en succes med integrationen” - daglig leder i Depotgården

Hos brobyggeren, den daglige ledelse og brugerforeningen er der begrænset viden om de veteraner, der kommer. Det manglende kendskab skyldes blandt andet, at der ikke er en særlig synlighed omkring veteranerne som andet end almindelige brugere. Derfor er der heller ikke etableret noget særligt fællesskab mellem veteraner (eller deres pårørende), da de kommer på forskellige værksteder og passer deres egne projekter.

”Jeg fokuserer mest på mine projekter i træ- og metalværkstedet. Det afhænger af min situation, hvor ofte jeg kan være her og nogle gange går der måneder imellem. Jeg har også prøvet at komme til et arrangement i Veteranhjemmet, men jeg følte ikke, at jeg passede ind i deres samtaler.” - veteran i Depotgården

I styregruppen og hos en adspurgte veteran og hans ægtefælle peges der på, at behovet for fællesskab ikke har været der. Fællesskabet som ellers ofte er centralt i de typiske veterancaféer, hvor temaer som anerkendelse af veteranernes indsats og dyrkelse af korpsånden ofte er vigtige i arbejdet med veteraner.

I projektet har der fra start ikke deltaget veteraner, men i den indledende projektudvikling har projektet mødt opbakning fra det lokale veteranmiljø. Både i forbindelse med ansøgningen og i forbindelse med projektstarten har der været afholdt dialogmøder med de forskellige eksisterende veterantilbud med henblik på at udveksle erfaringer, skærpe forsøgsprojektets aktiviteter og ikke mindst for at komme i dialog med veteraner.

Ifølge styregruppen har det dog vist sig svært. Eksempelvis i forbindelse med hvervning af medlemmer til Depotgårdens tilbud og i forbindelse med promovning af tilbuddet. Det er af evalueringen ikke muligt at konkludere, om det skyldes, at man "konkurrerer" om de samme brugere, men det kan konstateres, at projektet har haft svært ved at finde fodfæste hos målgruppen og en direkte vej ind til målgruppen.

Selvom de specifikke indikatorer for delmålet ikke er opfyldt, så viser evalueringen, at forsøgsprojektet og Depotgården på en række områder har skabt værdi for veteraner og pårørende. Depotgården tilbyder (en mindre gruppe) veteraner og pårørende meningsfulde aktiviteter, der udgør et anderledes tilbud end de eksisterende i området. Et tilbud, der i mindre grad handler om veteranfællesskabet, men som byder på aktiviteter og sammenhænge, hvor man kan finde sig til rette på egne præmisser og hvor man kan udforske og udvikle kreative og sociale sider af sig selv.

Delmål 2: Depotgården skal få merværdi

Formålet med forsøgsprojektet har været at tiltrække flere faste brugere til Depotgården og integrere dem i frivilligruppen, der står for aktiviteterne på de forskellige værksteder. I det ligger ambitionen, at Depotgården kan rumme en bred målgruppe, og at veteraner skulle indgå som medlemmer på samme vilkår, som husets øvrige brugere.

Depotgården har i dag ca. 600 brugere, som alle betaler et medlemskontingent. Fra start har bestyrelsen og styregruppen ønsket, at veteranerne skal indgå i huset på lige fod med andre brugere, og dermed også skal have et medlemskab.

I Depotgården er der gang i værkstederne. Det kan udfordre veteraner, når der er trangt, støjende og mange mennesker.

I Depotgården er der både brugere, der kommer for det sociale og fællesskabet, og andre for hvem egne projekter er det primære fokus. I perioden er 10-12 veteraner blevet medlemmer, der bruger husets værksteder til egne projekter og de har ikke et egentligt fællesskab blandt dem selv eller indgår i nogen særlig grad i husets fællesskaber

I forbindelse med projektets start har der da også foregået en række snakke mellem brugerforeningens bestyrelse og kommunen om, hvorledes en gruppe som veteranerne, der kan have særlige behov, inkluderes bedst og hvad det vil betyde for nuværende brugere og fællesskaber i Depotgården.

”Det har været godt for os at diskutere i Brugerforeningen og den daglige ledelse og så finde ud af, at huset godt kan rumme flere forskellige typer brugere med forskellige behov. Det er et stort og rummeligt hus” – medlem af styregruppe og brugerforening

Alligevel så kan de fysiske rammer også have sine begrænsninger i forhold til veteranerne og deres behov. Depotgården er en gammel bevaringsværdig hospitalsbygning, hvor de tidligere stuer i dag udgør værkstederne. Flere af værkstederne til metal og træ, som benyttes af veteraner, ligger i kælderen. De er små og pladsen er trang, så det kan være en udfordring at arbejde med en maskine med ryggen til andre. Omvendt beskrives det også som en god mulighed for at prøve sig selv af i sociale sammenhænge.

”Folk er søde og rare og hilser pænt, når man kommer. Men jeg foretrækker at stå lidt i mit eget hjørne og arbejde på mine ting – måle op og strege af – og så gå i gang med maskinerne, når jeg fornemmer, at de andre går til kaffepause. (...) Det kan være svært for mig at stå ved maskinerne, når der er andre i rummet, men på den måde får jeg prøvet mig selv lidt af sammen med andre.” - veteran i Depotgården

Forsøgsprojektets fysiske indsats begrænser sig til etableringen af en terrasse, der har været tænkt attraktiv for såvel veteraner som husets øvrige brugere. I dag er den velfungerende, men benyttes ifølge de daglige ledere ikke særligt af veteraner, ligesom det bemærkes, at placeringen af brobyggerens kontorplads, der befinder sig på husets anden sal ikke har været ideel. I stedet burde det have ligget nærmere husets kerne omkring caféområdet og lederkontoret.

Forsøgsprojektet er lykkedes med at integrere et mindre antal veteraner i Depotgården, som medlemmer og brugere af værkstederne. Og det i et levende og aktivt hus, der ikke er skabt til en målgruppe med PTSD og lignende. Det er ikke lykkedes med at hverve frivillige.

Delmål 3: Øgadekvarteret skal få merværdi

Forsøgsprojektet i aktivitetshuset Depotgården er en del af områdefornyelsen Øgadekvarteret, der har til formål at forskønne grønne uderum, veje og gader samt forny bydelens bygninger. Dels ved at bidrage til forskønnelsen af udearealer i tilknytning til Depotgården, dels ved at udbrede kendskabet til veteranerne for lokale borgere. For veteraner er en atypisk målgruppe for områdefornyelsen.

”I starten måtte jeg da lige stoppe op og tænke, hvordan er det lige, at veteraner og

områdefornyelse hænger sammen? Men det handler jo om at løfte et område på flere fronter, og her er veteraner en målgruppe, som så mange andre” - projektleder i områdefornyelsen

Ifølge de kommunale repræsentanter i styregruppen har forsøgsprojektets forankring i forvaltningerne "Teknik og Miljø" og "Kultur og Idræt" fungeret godt. Teknik og Miljø har haft projektledelsen som bygherre, mens brobyggeren har været ansat i Kultur og Idræt med fokus på Depotgården - brobyggeren med baggrund som pårørende til en veteran og erhvervs erfaring fra Forsvaret.

Den brede forankring i kommunen har ifølge den kommunale del af styregruppen været en styrke for projektet, som eksempelvis da det kom på den kommunalpolitiske dagsorden i en diskussion, hvor der i byrådet blev sat spørgsmålstegn ved projektets succes med at integrere veteraner i Depotgården. I den forbindelse var samarbejdet mellem Depotgården og kommunens administration med til håndtere sagen i byrådssalen og i lokale medier ved at afklare spørgsmål. Ifølge styregruppen betød det tætte samarbejde, at der i stedet for en dårlig historie endte sagen rent faktisk med at bidrage til et større kendskab til projektet og Depotgården.

Det har ikke været helt enkelt at få projektet på dagsordenen. I løbet af projektet har der været arrangeret et borgermøde med veteranprojektet på dagsordenen, hvor kvarterets beboere blev inviteret direkte i e-boks, men kun 6-8 borgere mødte op. Mere succesfuldt har været en serie på i alt fire foredrag, der kommer rundt om forskellige aspekter af livet som soldat, hvor der samlet set har deltaget 119 borgere.

Endelig skal forsøgsprojektet ses som én indsats blandt områdefornyelsens indsatser med at løfte og forskønne bydelen i et hele. Her spiller Depotgården en særlig rolle dels på grund af sin funktion som kvarterets og byens aktivitetshus og mødested, og dels på grund af placering i overgangen mellem midtbyen og den kommende nye bydel ved Lillebælt, Kanalbyen. Som en del af dette løft har Depotgården ved hjælp af fondsmidler undergået en række bygningsforbedringer og optimeret caféen, ligesom udearealerne er forbedret. Terrassen er etableret for forsøgsmidlerne og som en del af områdefornyelsen er der fjernet hegn og buskads, så bygningen og dens omgivelser fremstår mere indbydende:

*”Depotgården har fået et gevaldigt løft med etableringen af caféen, terrassen og uden for. Hegnet er væk og vi fremstår som et meget mere åbent sted, der er for alle. Og jeg synes, at bygningsforbedringer, områdefornyelsen og veteranprojektet har bidraget til husets succes, også selvom det ikke er til at sige, hvad der skyldes hvad”
- medlem af styregruppen og brugerforeningen i Depotgården*

Det kan på baggrund af evalueringen ikke konstateres sammenhæng, hvorledes den fysiske forbedringer kan tilskrives lige netop forsøgsprojektet med veteraner. Men gennem de fysiske forbedringer, forskønnelsen af udearealer i tilknytning til Depotgården og udbredelsen af kendskabet til veteranerne for lokale borgere gennem foredrag og arrangementer har forsøgsprojektet skabt værdi for Øgadekvarteret.

Terrassen er etableret som en del af forsøgsprojektet. Hensigten har været at skabe et sted, hvor veteraner og andre brugere kan mødes for at være sammen eller tage et hvil. Terrassen er velbesøgt, dog i mindre grad af veteranerne.

Forsøgsprojektet i Thisted Kommune

Hånd i Hånd - aktivitets- og mødested for veteraner

Projektet i korte træk

Thisted Kommune har gennemført forsøgsprojektet ”Hånd i Hånd – aktivitets- og mødested for veteraner” i Vestervig, hvor der er etableret et mødested i Aktivitetscenter Vestervig-Agger. Konkret er der i projektet etableret et fleksibelt mødelokale med køkken på første sal, hvor der før projektet var et spinningrum. Rummet vil blive multifunktionelt, da der opsættes en foldevæg og også kan bruges til separate aktiviteter. Udover normale borde skal der også være et mere behageligt siddemiljø og mulighed for at veteraner kan sætte et præg på lokalet med ophængning af flag osv. Der er etableret adgang med lift, da det er på første sal, samt en terrasse som også fungerer som flugtvej.

Projektet har været forankret i Thisted Kommune og til dagligt drevet af en styregruppe bestående af kommunens projektleder, en ekstern projektleder, veteraner, formanden for aktivitetscentret, aktivitetscentrets daglige leder. Som en del af projektet har der været ansat en deltidsmedarbejder i to år i forbindelse med opbygning af aktivitetsindhold for veteranerne, mens Aktivitetscentrets leder har været den samlede figur over for foreninger og individuelle brugere. Aktivitetscenter Vestervig Agger er en selvejende institution med en bestyrelse bestående af repræsentanter fra Idrætsforeningen, håndboldklubben, gymnastikforeningen, squashklubben, badminton og rokklubben og således total integreret i det totale foreningsliv.

Med projektet er den oprindelige tanke at målrette aktiviteter til lokale veteraner, pårørende og holdtræf, hvor man med base i mødestedet har kunne indgå i husets helhed og deltage i de forskellige aktiviteter. I forbindelse med udvikling af aktivitetstilbud til veteraner har det været ambitionen at bygge bro mellem aktiviteter og brugere gennem blandt andet frivillige.

Evalueringsmål

Formål

Formålet er at vise, hvordan foreningslivet og veteraner i et ligeværdigt samarbejde kan udvikle et tilbud til gavn for begge parter og understøtte den lokale udvikling som områdefornyelsen har igangsat

Delmål

Tilbyde meningsfulde aktiviteter til veteraner - lokalt og nationalt

Delmål

Styrke aktivitetshusets tilbud, sociale liv og medlemsgrundlag

Delmål

Etablere en bæredygtig organisation omkring mødestedet, så det er selvkørende og drives af frivillige uden afhængighed af driftsøkonomi

Indikator

70 % af veteranerne har svaret "tilfreds" eller "meget tilfreds" med det træf de har deltaget i (ifm. de nationalt målrettede aktiviteter)

Målet er ikke nået, da der ikke har været afholdt træf.

Indikator

10 nye medlemmer i et af aktivitetshusets foreninger

Målet er næsten nået med 8 nye medlemmer i kajakklubben.

Indikator

2 årlige træf for udsendelseshold med minimum 20 ansatte (nationalt målrettet) efter ansatte i Aktivitetscenteret er stoppet

Målet er ikke nået, da der ikke har været afholdt træf.

Indikator

50 veteraner fra de lokale opland skal have besøgt aktivitets- og mødestedet for veteraner

Målet er nået og omkring 75 veteraner har besøgt stedet.

Indikator

100 engangsbrugere af aktivitetshusets aktiviteter.

Målet er nået. Mere end 400 (unikke) besøgende har deltaget i et arrangement.

Indikator

Hånd-i-hånd cafe fortsætter hver 14. dag efter ansatte i Aktivitetscenteret er stoppet

Målet er nået og der fortsættes med café, foredrag, familiedage, flagdag m.v.

Evalueringsmålene blev fastsat marts 2017 i samarbejde mellem projektets styregruppe og Kuben Management.

Delmål 1: Tilbyde meningsfulde aktiviteter til veteraner - lokalt og national

Det første delmål handler om at skabe meningsfulde aktiviteter for veteraner og pårørende. Forsøgsprojektet har oprindeligt fokuseret på tre typer aktiviteter; caféaftener, familiedage for pårørende fra lokalområdet og andre steder i landet samt træf for udsendte hold.

Hver anden onsdag mødes en fast gruppe på ca. 10 medlemmer til fælles madlavning og spisning. Medlemmerne er både veteraner og frivillige, som ifølge styregruppen er kendetegnet ved en stærk kerne af velfungerende, der ”gerne vil gøre noget for nogle andre”. Mere end 75 lokale veteraner har besøgt caféen eller deltaget i aktiviteter, ligesom et lignende antal pårørende vurderes at have deltaget. Caféaftenerne har fra starten været den primære aktivitet og her har de nybyggede rammerne fungeret godt. Men styregruppen har fra start oplevet, at fysiske rammer er én ting, noget andet er indholdet:

”Man har et lokale, men det er ikke bare lige at få aktiviteter og indholdet på plads. Vi har skulle skubbe det i gang og spørge, hvad har I egentlig lyst til at lave?” - frivillig projektleder

En vigtig erfaring fra forsøgsprojektet i Vestervig har været, hvordan projektdeltagerne løbende har tilpasset projektet til veteranernes behov – et behov der måske er mere enkelt end de muligheder, som de øvrige aktivitetscenter byder op til:

”Vi havde nok troet, at vi skulle ud og lave en masse aktiviteter, holde foredrag, vise film og alt muligt. Og det vi lærte i løbet af det første halve år var, at det var ikke det, veteranerne ønskede. De ønskede at komme her op i caféen og kunne lukke døren og snakke med hinanden om deres oplevelser (...) Og nu som tiden er gået, er døren gået op og de snakker og involverer sig mere med de andre, der kommer i huset.”
– halbestyrer

Erfaringerne som denne er kommet løbende og styregruppen har undervejs afholdt workshops for netop at revurdere forsøgsprojektets aktiviteter. Siden er der afholdt mere end 40 forskellige arrangementer herunder foredrag, kajakture, flagdage, familiedage – en type arrangementer, der også tiltrækker ægtefæller, børn og lokale borgere.

Endelig har det været projektets mål at tilbyde et træfpunkt for udsendte hold til gensyn. Ligesom for aktiviteterne for pårørende, sigtes her imod et større opland, der kan få gavn af foreningens lokaler, aktivitetscenterets øvrige faciliteter og aktiviteter samt andre kvaliteter i lokalområdet. Styregruppen har arbejdet målrettet med delmålet og der er givet tilsagn fra Veteracentret om støtte. Et arrangement for et hold har været udbudt, men det er endnu ikke lykkedes at gennemføre. Ifølge styregruppen er den primære barriere, ligesom det opleves i de andre forsøgsprojekter, at det ikke har været muligt at få kontakt til de tidligere udsendte. Hverken udsendelsesstederne må udlevere oplysninger og det har heller ikke været muligt at få nogle myndigheder til at udsende breve på vegne af foreningen. Indsatsen fortsætter efter forsøgsprojektets ophør i regi af foreningen.

Styregruppen har benyttet de lokale medier til at nå den brede offentlighed, men ifølge styregruppen er det en omfangsrig opgave vedvarende at annoncere i de lokale medier. Der er opnået regional opmærksomhed gennem netværk, målrettet kommunikation og lokal presseomtale. Projektet var ligeledes indstillet til ”den Nordjyske Initiativpris” i 2018. Omverdenens anerkendelse og veteranernes stolthed er også med til at nedbryde samfundets fordomme om veteraner og gøre stedet til en positiv del af lokalsamfundet.

Overordnet set viser evalueringen af forsøgsprojektet, at der er skabt meningsfulde aktiviteter for en række lokale veteraner og pårørende såsom caféaftener, flagdage og kajaksejlads. Der har ikke været afholdt træf for hold eller veterangrupper, da det har vist sig vanskelig at komme i kontakt med samlede hold.

Delmål 2: Styrke aktivitetshusets tilbud, sociale liv og medlemsgrundlag

Det andet delmål har handlet om at styrke det liv, der udfolder sig i Aktivitetscenteret og dets forskellige foreninger. Overordnet er forsøgsprojektet lykkedes med at tiltrække brugere, som ikke ville være kommet, hvis ikke forsøgsprojektet havde skabt rammerne for det.

Aktivitetscenteret rummer både de klassiske foreningsfaciliteter og har af flere omgange gennemgået tilbygninger, så det i dag matcher flere typer aktiviteter og brugere. Veterancaféen er placeret på første sal, hvor den ligger i forbindelse med et spinninglokale og et andet mødelokaler adskilt af foldedøre, der gør det muligt at udvide lokalet ved foredrag eller andre arrangementer. Fra caféen er der udgang til en terrasse, der også fungerer som flugtvej.

Lokalerne fremstår lyse, moderne og velegnede til veteranforeningens aktiviteter omkring fællesspisning, samtaler, foredrag osv. Placeringen er på samme tid en smule tilbagetrukket og skaber på den måde et uforstyrret rum for veteranerne at mødes og samtidigt er der god sammenhæng til husets øvrige aktiviteter. Styregruppen fortæller, at de er udviklet i dialog mellem styregruppen, arkitekten og veteraner, så de er skabt så fleksible og multianvendelige som muligt med veteranerne i centrum.

”Det skal gå hånd i hånd. Lokalerne er primært rettet mod veteranerne, så det hele tiden har været ud fra veteranernes præmisser. Placeringen i hallen muliggør, at halbestyreren udnytter lokalerne på veteranernes præmisser og udnytter lokalerne og hallens faciliteter optimalt. Derfor spiller halbestyreren en vigtig rolle.” - kommunal projektleder

Styregruppen har været med deltagelse af en ikke-kommunal projektleder, formanden for idrætsforeningen og halbestyren. Og det har ifølge styregruppen selv været en fordel. De kulturelle og sociale spor er styrket og der er etableret nye samarbejder med foreningerne om deltagelse i flagdagen med faner og med roklubben et kajakhold med indtil videre 8 veteraner.

Der er etableret et varigt samarbejde med foreningslivet og lokalsamfundet og andre aktører i områdefornyelsen. Ud over aktivitetscentret er der ud af huset etableret et varigt samarbejde med kirken og Vestervig Agger roklub der har klubhus på Agger Havn, hvilket man i styregruppen betegner samarbejdet som en styrkelse af foreningslivet og lokalsamfundet. Udover over at give veteraner mulighed for at mødes og understøtte det sociale liv og medlemstallet i aktivitetscenteret, så har det ifølge den kommunale projektleder også været ambitionen, at projektet skal bidrage til den lokale udvikling.

”Målet var jo også, at vi kunne trække nogle hold herop og tiltrække til dem til den natur, fred og ro, vi har. Det handlede om at skabe bevidsthed omkring Vestervig. Få nyt blod og folk udefra, der vil bosætte sig her.” - kommunal projektleder

På den måde kobler projektet sig til en kommunal indsats, hvor gode faciliteter, aktiviteter, frivillighed og ikke mindst flere besøgende er med til at understøtte den lokale udvikling og potentiel bosætning (projektet er ikke direkte forbundet til en områdefornyelsesindsats men et tillæg til byfornyelsesprogrammet 'Vestervig – midt i naturen' fra 2011). Det er endnu ikke til at sige, hvorledes forsøgsprojektet vil lykkes med tiltrækning af nye borgere. Men forsøgsprojektet har altså bidraget til nye aktiviteter og en helt ny brugergruppe. Det gælder både de aktiviteter, der er målrettet veteranerne selv, og i takt med projektets fremdrift også aktiviteter, der skaber bro mellem de eksisterende brugere, foreninger og veteranerne.

Delmål 3: Etablere en bæredygtig organisation omkring mødestedet, så det er selvkørende og drives af frivillige uden afhængighed af driftsøkonomi

Forsøgsprojektet har været forankret i Thisted Kommune, men i det daglige drevet af en ekstern projektleder, der har varetaget daglige projektledelse og fremdrift, og som sammen med styregruppen har skabt sammenhæng i projektudviklingen, koordinering og inddragelse af forskellige interessenter. I styregruppen har to veteraner været med undervejs, men alligevel har det ikke været helt nemt at forankre hos veteranerne selv:

”Til at starte med stod veteranerne og var lidt afventende, og vi har skulle foreslå en del ting: hvad siger I til den og den idé? Det er også, hvad vi hører fra andre caféer, at nogle af dem kan være svære at få op af sofaen” - formand fra foreningslivet

De deltagende veteraner og medlemmer af styregruppen dannede i juni 2018 foreningen Thy veteraner med

henblik på at fortsætte aktiviteterne med afsæt i mødestedet. Foreningen består af 5 bestyrelsesmedlemmer og 2 suppleanter, som består af medlemmer fra den oprindelige styregruppe og veteraner (5 veteraner, en repræsentant fra aktivitetscentret og en lokal foreningsrepræsentant). På den måde er der i forsøgsprojektets sidste halvår sket en glidende overgang til normal foreningsdrift.

En deltidsmedarbejder har været ansat i de to år forsøgsprojektet har kørt til at understøtte tiltrækning og fastholdelse af veteraner, udvikling og afholdelse af aktivitetstilbud m.m. Det har ifølge styregruppen været nødvendigt for at samle trådene, og man har i foreningen fundet midler til at fortsætte ansættelsen i yderligere et par måneder efter forsøgsprojektets afslutning. Hertil har de frivillige i styregruppen været en vigtig ressource for levendegørelsen af mødestedet og aktivitetscenteret. Der er blandt andet henvendelser udover ”åbningstiden” og opbygget et beredskab til støtte af enkeltpersoner og til henvendelser fra bekymrede pårørende, som varetages af foreningens medlemmer eller gives videre til det nationale veterancenter. Et udviklingspunkt vil være at videreudanne foreningens medlemmer med f.eks. et bisidderkursus.

I forhold til delmålets konkrete indikatorer er det (som nævnt under delmål 1) ikke lykkedes at tiltrække udsendelseshold og afprøve rammerne for denne målgruppe. Den overvejende barrierer har ifølge styregruppen været regler for databeskyttelse. Til trods for det ønsker man også fremover at tilbyde træf for udsendte hold, da foreningen mener, at behovet hos målgruppen eksisterer. I regi af foreningen fortsætter de veletablerede caféaftener, ligesom der løbende holdes aktiviteter for en bredere målgruppe som eksempelvis foredrag, familiedage, flagdag og andre.

I forhold til at skabe en bæredygtig organisation omkring mødestedet, så har forsøgsprojektet etableret en forening, der på overvejende frivillig basis driver foreningen og dens aktiviteter. Spørgsmålet er, hvordan man fremadrettet sikrer finansiering af en koordinator til tiltrækning af flere brugere, udvikling og afholdelse af aktiviteter eller om man i foreningens bestyrelse og ved hjælp af frivillig arbejdskraft på anden vis kan sikre en bæredygtig drift.

Foto: Aktivitetcenter Vestervig-Agger
Den oprindelige hal er udbygget over flere omgange med bl.a. multihal og squashbaner. Yderst til venstre ses terrassen og brandtrappen, der er etableret i forbindelse med forsøgsprojektet.

Forsøgsprojektet i Skive Kommune

Veteran Café i FamilieHuset i Skive

Forsøgsprojektet i korte træk

Forsøgsprojektet "Veteran Café i FamilieHuset i Skive" vil forbedre de fysiske rammer til gavn for veteranerne og husets øvrige brugere. Støtten er gået til fysiske forbedringer herunder etablering af en lift for gangbesværede, overdækket terrasse og indkøb af udemøbler.

Veteran Café Skive er et fristed for veteraner og pårørende, der drives af en gruppe frivillige, der alle er veteraner eller pårørende til tidligere og nuværende udsendte. Foreningen mødes hver anden uge til fællesspisning og snak, ligesom de arrangerer foredrag, weekendture og hjælper til ved forskellige events til gavn for foreningen.

Caféen var etableret før forsøgsprojektets start og afholdt i starten caféer på et plejehjem ved navn Møllegaarden. Siden er caféen flyttet ind i FamilieHuset. I forbindelse med renoveringen af og opstarten af et pilotprojekt i FamilieHuset fik veteranerne stillet et lokale til rådighed med henblik på at fremme samarbejdet mellem Veteran Caféen og FamilieHuset og livet i huset og blandt brugerne. FamilieHuset var ved forsøgsprojektets start et pilotprojekt for udsatte børn og unge i alderen 0-18 år og deres familier i Skive Kommune, som siden er afsluttet.

I dag er FamilieHuset en del af Familieområdet i Skive Kommune, og benyttes af en række forskellige aktører, blandt andet Røde Kors, Ældresagen, dagplejere, legestue, en familieindsats for nydanskere samt en gruppe for seksuelt misbrugte mænd.

På trods af forandringen i FamilieHusets organisering har projektet stadig til formål at skabe værdi for veteraner og huset ved at fremme samarbejdet dem imellem. Det vil derfor være de samarbejds- og sociale aspekter af projektet, der er omdrejningspunktet for evalueringen snarere end effekten af de fysiske forbedringer.

Delmål 1: Flere veteraner i Veterancaféen, gerne de yngre veteraner

Delmålet har været at tiltrække flere deltagere til caféen gennem velfungerende fysiske rammer, et godt samspil med FamilieHuset og ved relevante aktiviteter, der matcher en bredere målgruppes behov.

Veteranerne er primært balkanveteraner og nuværende udsendte (f.eks. til Frontex, der er EU's grænse- og kystvagtsagentur) og en blanding af ressourcestærke og -svage veteraner. I starten fyldte de svære snakke mere, men i dag er der en fortrolighed, hvor det er nemmere blot at være der uden at skulle forklare, hvorfor man kommer der. I dag er det mere fællesskabet og hyggen, og hvor de svære samtaler i højere grad tages af uddannede frivillige, der kan hjælpe veteranen videre. Veterancaféen er åben onsdag i ulige uger fra kl. 18 og opgørelser viser, at der i gennemsnit kommer 24 pr. gang, hvilket ifølge formanden er en stigning.

Interviewpersonerne er udvalgt på baggrund af input fra projektledelsen i Skive Kommune.

- Projektleder og sekretariatschef, Kultur- og Familieforvaltningen, Skive Kommune
- Leder af FamilieHuset og konst. Familiechef, Kultur- og Familieforvaltningen Skive Kommune
- Leder af integrationsprojekt i FamilieHuset
- Formand for Veteran Café Skive
- Veteran og frivillig i Veteran Café Skive
- Diverse veteraner, pårørende og frivillige til caféaften

Evalueringsmål

Formål

Projektet har til formål at sikre gensidig værdiskabelse for Familiehuset og veterancaféen

Delmål

Flere veteraner i Veterancaféen, gerne de yngre veteraner.

Delmål

Flere brugere i Familiehuset som helhed

Indikator

Antallet af brugere af caféen øges grundet samarbejdet med FamilieHuset i perioden 07.11.2018 – 24.04.2019

Målet er nået. I perioden har der i gennemsnit været 24 brugere per café

Indikator

At antallet af yngre brugere øges grundet samarbejdet med FamilieHuset i perioden 07.11.2018 – 24.04.2019

Målet er nået. Der er i perioden registreret 30 nye brugere under 40 år.

Indikator

At antallet af pårørende og veteraner, der kommer i FamilieHuset øges over perioden 07.11.2018 – 24.04.2019

Målet er nået. Der er registreret 48 "nye ansigter" i caféen i perioden.

Forsøgsprojektets formål og delmål blev fastsat marts 2017 i samarbejde mellem projektets styregruppe og Kuben Management. Formand for Veteran Café Skive har efterfølgende udarbejdet de specifikke indikatorer.

Formanden for Veteran Café Skive viser FamilieHuset set fra bagsiden. Huset er omgivet af hegn og dør, som er aflåst uden for åbningstid. I baggrunden ses handicaprampe, udemøbler og overdække, der er finansieret som en del af forsøgsprojektet.

Der er en overvægt af deltagere over 50 år. I forhold til ambitionen om at tiltrække flere og yngre veteraner til caféens arrangementer fremgår det af målingerne og formanden, at der har været fremgang i forhold til, da caféen var placeret på Møllegaarden. Der er kommet flere veteraner vurderet at være under 40 år. Ifølge formanden er der stadig et ønske om flere nye og gengangere af den yngre målgruppe, dvs. veteraner og pårørende typisk fra nyere missioner i f.eks. Afghanistan og Irak.

Ifølge veteranerne i caféen kan det være tabubelagt for de unge at besøge og eventuelt er der en frygt for at blive set skævt til af de andre unge fra kasernen, hvis de kommer i caféen. Der er blandt andet reklameret for caféen og afholdt fyraftensarrangementer (med øl) på kasernen, men der mangler endnu at komme at komme hul til de yngre udsendte/veteraner på kasernen og i kommunen. Som nævnt i evalueringsrammens opmærksomhedspunkter er der således stadig en opgave i at arbejde med, dels hvordan stedet opfattes og omtales, men også blive klogere på, hvad og hvilke aktiviteter der kan gøre caféen attraktiv for den yngre målgruppe.

Det er både veteraner og pårørende, der kommer i caféen, og der er børn med, der nyder godt af, at husets både har spillerum, kreativt værksted og legeplads uden for. Ifølge formanden er netop børnene en vigtig del af målgruppen.

Fællesskabet drejer sig i høj grad om at hjælpe hinanden og om at gøre gavn og gøre noget, man er god til. Derfor hjælper eksempelvis med at stille op til forskellige arrangementer, hvor foreningen får penge eller billetter til forestillinger og koncerter. Her har veteranerne en særlig evne til at få tingene gjort – både når det gælder de fysisk krævende og organisatoriske opgaver. Ifølge flere af veteranerne er det med til at skabe sammenhold mellem dem og de øvrige frivillige, når de gør gavn både for andre og for veteransagen ved at bruge deres ressourcer og kompetencer og få tingene til at virke.

Caféen tilbyder på den måde både tryghed og udfordringer, idet huset og aktiviteterne skal give veteranerne mulighed for at udforske sig selv og udvikle sig selv, velvidende at de kan gøre det i trygge rammer og i et fællesskab. Spurgt til om det ville være bedre, at veteranerne havde deres eget sted og ikke skulle dele, svarer formanden:

”Jeg tror måske, at det hurtigt vil bære præg af at være et militært sted, men hvordan ville det passe pårørende og familier? Vi har tidligere talt om at få et af de mange tomme huse i kommunen foræret, men så ville det gå fra at blive et fristed til en pligt at holde stedet. Vi har det bedste hus i hele landet, og at jeg skal bære en plak og et flag ned, gør ikke spor.” - formand for Veteran Café

FamilieHuset benyttes af en lang række brugere i løbet af dagen og aftenen. Det er et fleksibelt hus med blandt andet mødelokaler, opholdstuer, legerum, kontor og køkken. Til trods for de mange muligheder, er det ikke meget, de forskellige brugere ser til hinanden. Ofte sker det, når der skal gøres klar til caféarrangementet onsdag aften. Her overleveres nøgler, aftales om vaskemaskinen skal sættes i gang og andre mere praktiske forhold omkring huset. Det er derfor begrænset, hvor meget samspil der er mellem veterancaféen og husets øvrige brugere, og det er ikke muligt at konkludere, om det fremmer samarbejdet mellem de forskellige brugere og livet i huset mere generelt. Dertil er de forskellige brugere for adskilte og deres behov ikke klare. Men vi kan til gengæld forsøge at karakterisere den anvendelighed huset tilbyder veteranerne.

Både veteranerne til caféaftenen og formanden vurderer, at caféens placering i FamilieHuset har skabt værdi for veteranerne. Borde og stole, legetøj, barnestole, et malerværksted og et stereoanlæg tegner et hus, der bruges af forskellige grupper i forskellige aldre. En flyer på en opslagstavle ved indgangen og små klistermærker på skabslåger og et køleskab er det, der umiddelbart markerer veteranernes tilhørsforhold til stedet. Til caféen tages en billederamme med et digt frem og en deltager pakker et par legetøjstanks frem til skue. Alligevel fortæller flere veteraner, at de føler, at det er deres hus.

”På plejehjemmet lånte vi et lokale og vi skulle gå igennem et fællesområde for at komme hen til det. Jeg følte, at vi blev kigget på og set an, når vi kom der. Her i Familiehuset kan vi være os selv og det er vores sted.” - veteran i caféen

Et mål med Veteran Café Skive har været at tilbyde et frirum, hvor man kan møde ligesindede og det har man fået i Familiehuset. Omvendt betyder den centrale placering også lidt mindre privatliv.

FamilieHusets fysiske fremtoning er både en klassisk institutionsbygning bag hegn, men er også åbent og eksponeret, helt ud til gaden og placeret lige over for en skole. Der er etableret forhavn og hegn som overgangszone, der skaber et vist privatliv. Dog kan hegn og behovet for privatliv også virke lukkende om brugerne og deres egne aktiviteter. Udearealerne halvåbne og semioffentlige og i styregruppen peges der på, at denne åbenhed og sammenhæng til den omkringliggende skole gør det muligt for gæster at forholde sig til veteraner og dermed afmystificere forestillinger om veteraner, som noget særligt.

Overordnet kan det konkluderes, at der i forsøgsprojektet er kommet flere brugere til caféarrangementerne og at huset og aktiviteterne fungerer godt og har skabt værdi for de nuværende brugere af veterancaféen. Det er kun i mindre grad lykkedes at tiltrække yngre veteraner, og det er ikke muligt entydigt at konkludere, hvilken værdi veteraner har for FamilieHuset og de øvrige brugere.

Delmål 2: Flere brugere i FamilieHuset som helhed

Målet med forsøgsprojektet har været at tiltrække flere brugere til FamilieHuset og fremme samarbejdet mellem Veteran Caféen og FamilieHuset og livet i huset og blandt brugerne.

I forhold til at tiltrække flere brugere har Veteran Caféen opgjort 48 ”nye ansigter”, der har deltaget i caféen. I caféen alene er der altså kommet flere brugere, men det er af opgørelsen ikke klart, hvordan det forholder sig til det samlede antal brugere i FamilieHuset.

Veteran Caféen er drevet udelukkende af en engageret gruppe frivillige, hvor særligt formanden har spillet en central rolle i forhold til at udvikle caféen. Han har udarbejdet en drejebog for at oprette veterancaféer og de frivillige har flere har taget en bisidderuddannelse. Og det er en vigtig del af det at skabe en bæredygtig organisation – udvikle kompetencer og ejerskabet blandt veteraner, pårørende og de øvrige frivillige. Omvendt har kommunen kun spillet en lille rolle i løbet af projektet. I styregruppen er der enighed om, at man som kommune skal hjælpe med at facilitere og så finde én eller flere veteraner, der brænder for det. Ikke blande sig og gå ind i det indholdsmaessige, men stille gode lokaler til rådighed, hjælpe med skrive ansøgninger og faglig sparring, hvis der er behov for det:

”Man kan komme til at opføre sig respektløst, når man ikke ved noget om det. Man skal stille sig til rådighed med en ydmyghed, hvis man vil hjælpe. Der er noget helt specielt mellem krigsveteraner. Man kan være sammen uden at snakke om det, som det handler om. Det er helt specielt.” - leder af FamilieHuset

Helt konkret har Skive Kommune en pulje, Skiveordningen, hvor foreninger kan få tilskud til lån af lokaler og til aktiviteter. I forbindelse med udarbejdelsen af evalueringsrammen er der identificeret vigtige opmærksomhedspunkter for projektets succes i forhold til arbejdet med veteraner som målgruppe og inddragelse af nye målgrupper i områdefornyelserne. I dag rummer huset blandt andet Røde Kors, Ældresagen, dagplejere, legestue, en familieindsats for nydanskere samt en gruppe for seksuelt misbrugte mænd, og et af opmærksomhedspunkterne fra evalueringsrammen har været, hvordan der arbejdes med stedets identitet og tilbud, så det holder sig attraktivt for både ressourcestærke og –svage brugere. Til trods for den mangfoldige brugergruppe er der blandt de interviewede mere tale om et ”ressourcehus” og spurgt til eventuelle udfordringer omkring stedets identitet i relation til udsatte eller sårbare brugergrupper, nævner en leder af et integrationsprojekt, der holder til i FamilieHuset:

”Måske er jeg bare farvet af min faglighed, men jeg synes da, at det er et fantastisk sted med forskellige brugergrupper. Det er et hus i udvikling, hvor der sker så mange spændende tiltag. Ikke mindst på grund af de gode lokaler, der skaber et fleksibelt hus.” - leder af integrationsprojekt i FamilieHuset

Med en bred brugergruppe stiller det krav til driftsherren (kommunen), at de sikrer velfungerende fysiske rammer, har system for booking og en effektiv rengøring, så der f.eks. er gjort ordenligt rent, når dagplejerne kommer om morgenen.

Samtidigt er det vigtigt for et velfungerende hus, at der er fokus på brugernes sameksistens og her er en af nøglerne et godt ejerskab og samarbejde blandt brugerne. Flere af brugerne peger på et velfungerende samarbejde og en inddragende tilgang til administrationen og driften af FamilieHuset. Lederen for huset beskriver det selv sådan:

”Vi er direkte, ærlige og undersøgende, når det kommer til den måde, vi driver huset på. Vi spørger til de behov, der er hos de forskellige brugere og justerer derefter småting. Et godt samarbejde er vigtigt, så alle grupper kan være der. Der er en god dialog og det går nemt og smertefrit.” - leder af FamilieHuset

Også for veteranerne har det været vigtigt, at de fra start har kunne se sig selv i og koble sig på huset. Faktisk har det været tilfældigt, at lederen i det oprindelige pilotprojekt i FamilieHuset og veteranernes formand kom i dialog omkring huset og dets muligheder. Allerede i forbindelse med istandsættelsen af FamilieHuset var veteranerne med.

”Vi var ovre at se huset før det stod færdigrenoveret. Hun [den tidligere leder] var

ovre til en caféaften for at fortælle om huset og bagefter fik vi en rundvisning midt i alt byggerodet, hvor vi fik aftalerne på plads” - formand i veterancaféen

FamilieHuset har før forsøgsprojektet overgået en gennemgribende renovering, ligesom der i forbindelse med områdefornyelsen i "Den Vestlige del af Skive Bykerne" er sket et løft af den nærliggende skoles udearealer og legeplads. Ifølge styregruppen stod der et hus midt i byen, som ikke var vedligeholdt, og Skive Kommune ønskede at skabe et attraktivt hus i centrum af Skive. Men Familiehuset har ifølge styregruppen ikke været afhængig af, om der var en områdefornyelse eller ej, ligesom forsøgsprojektet med veteraner heller ikke har været koblet på hverken Familiehusets eller kvarterets fornyelse:

”Selve renoveringen af huset er sket som en del af den fysiske omdannelse og løft af området, hvor der også er lavet ny legeplads og udearealer omkring skolen. På den måde er forsøgsprojektet altså uafhængigt af områdefornyelsen, men det har siden vist sig, at veteranerne har kunne se sig selv i den overordnede, strategiske ramme for områdefornyelse. Og det er min vurdering, at det har været den rigtige vej at gå, at vi ikke som kommune har forsøgt at tænke veteraner ind i en eller anden strategi eller projekt, men at det er kommet fra dem og de selv siger: vi kan godt se os selv i det her” - kommunens projektleder

Det kan konkluderes, at der i forsøgsprojektet er kommet flere brugere til caféarrangementerne og at huset og aktiviteterne fungerer godt og har skabt værdi for særligt de nuværende brugere af veterancaféen. Evalueringen viser, at det kun i mindre grad er lykkedes at tiltrække yngre veteraner ved at tilpasse caféens aktivitetstilbud, så de matcher deres ønsker og behov. Integrationen af veteranerne i FamilieHuset fungerer godt, men det er ikke er muligt entydigt at konkludere, hvilken værdi veteraner har for FamilieHuset og de øvrige brugere.

I Skive mødes veteraner, pårørende og frivillige hver anden onsdag til spisning og hygge. Opholdsstuen er det primære rum, som Veterancaféen benytter. Her er plads til alle, det er tæt på køkken, og det fungerer til både café og foredrag. Og så kan man ikke se ind ude fra vejen.

